Özel Ek - 1

adımlar

1000 TL

Su Basın Yayın ve Tic.AŞ adına sahibi : Zülfü Dicleli □ Yazışleri Müdürü : Hüseyin Çakır □ Yönetim Yeri: Peykhane Sok. 44/4 Baskı Paşahan Matbaası

Türkiye Birleşik Komünist Partisi
KONGRE TEZLERİ

Sunuş

TBKP Büyük Kongre sürecinde geniş bir tartışma yaşanacak. Aynı şey marksistlerin birlik süreci için de geçerli. Genel olarak Türkiye politik yaşamının canlı bir fikir tartışmasına ihtiyacı yaşamsal.

Marksizmin ve komünist hareketin dünya çapındaki bunalımı koşullarında, biz Türkiye marksistlerinin birçok konuyu ayrıntılı tartışmamız gerekiyor. Nasıl bir dünyada yaşıyoruz, çağdaş gelişmenin dinamikleri nelerdir, bugün nasıl bir politika anlayışına sahip olmalıyız, modern dünyanın dinamizmi bizi nasıl bir yeni toplum tasarımına götürür, bütün bunlar marksizmi nasıl bir yenilenmeyle karşı karşıya bırakıyor, çağdaş bir demokrasi ve sosyalizm mücadelesi nasıl bir partiyi gerektiriyor, bütün bunların ışığında geçmişi, TKP ve TİP tarihini, TBKP deneyini nasıl değerlendireceğiz, çağdaş bir partiye ulaşmada marksistlerin birliği niçin zorunludur ve Türkiye somutunda bunun içeriği nasıl belirlenmelidir... Ve hepsinden önce nasıl bir yöntem, belirlenmelidir.... Bu sorular farklı şekilde de ifade edilebilir, yeni sorular eklenebilir, ama açık ki, bugünden geleceğe ilerleyebilmek, ülkemize, halkımıza, insanlığa karşı duyduğumuz sorumluluğa uygun bir mücadele yürütebilmek için, şimdi, gerek kendi tarihimizi, gerekse marksizmi eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutmak ve her alanda köklü bir yenilenme ile çağdaş bir partiye yönelmek bir zorunluktur.

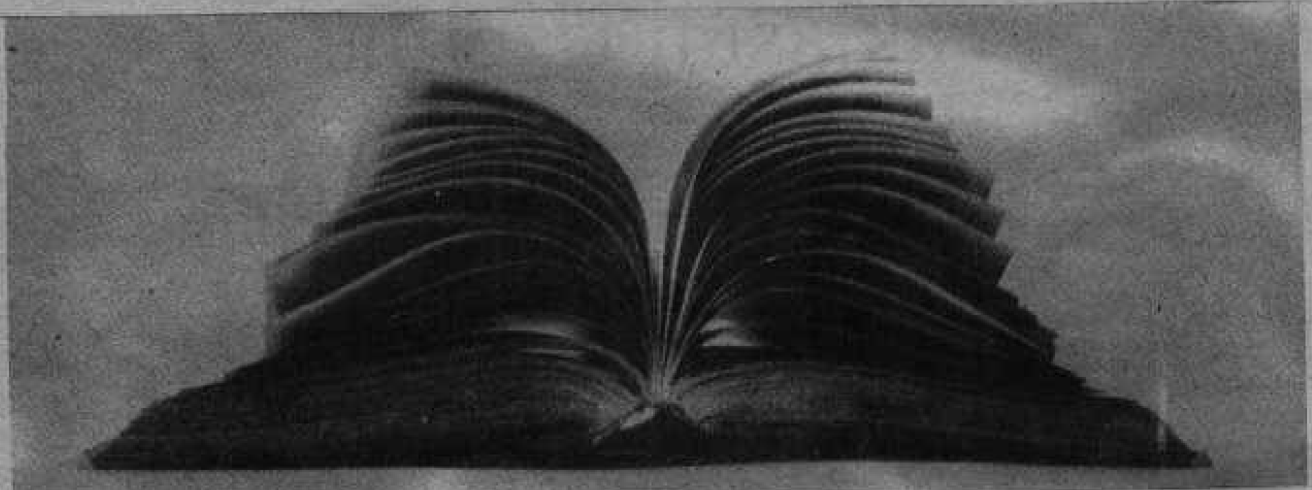
Böylesi bir tartışmayı başlatabilmek için gerekli ilk tezler şimdi TBKP örgüt ve üyelerinin ve kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır. Tezler komisyonca hazırlanmış ve komisyon çalışmasına katılan arkadaşların arayış ürünü olan ucu açık, farklılıklar içeren görüşleri çerçevesinde oluşmuştur. Bunlar, tartışma sürecinde gelişecek, değişecek, netleşecek görüşlerdir, ilk tezlerdir.

TBKP Genel Yönetim Kurulu, sağlıklı bir tartışmanın ortamını hazırlamaya çaba gösterecek; tartışmayı zenginleştiren, görüşlerin netleşmesine yardımcı olan bütün farklı eleştiri ve önerilerin yayınlanmasını sağlayacaktır. GYK üyeleri de öteki parti üyeleriyle eşit haklı olarak tartışmaya katılacaklardır.

Tezler, başka platformların yanısıra TBKP örgütlerinin kongrelerinde de tartışılacaktır. Bütün bu tartışmalarda oluşan görüşleri toplayarak GYK, TBKP Büyük Kongresine görüşlerin mutabakatını en iyi sağlamayı amaçlayan bir taslak sunacaktır. Kongre gerekli gördüğü değişikliklerle bu taslağa son biçimini verecektir. Ne ki, karara bağlanacak bu son biçim, bir son karar olmaktan çok, TBKP'nin, bütün Türkiye sol hareketine sunduğu, kendi deneyimi ve bilgi düzeyi temelinde oluşturduğu bir öneri, tartışmaya ve gelişmeye açık bir yaklaşım olacaktır. Sözkonusu sorunlar, bir kongre sürecinin tartışmasıyla ve bir partinin deneyim ve bilgisi ile sonuçlanamayacak kadar büyük boyutlu ve kapsamlıdır.

Tez Komisyonu'nun hazırladığı tezlerin tartışması, geçmişte TKP ve TİP'e, TBKP'ye üye olsun olmasın, ülkemiz marksist hareketinin bütün bileşenlerine açıktır. Tezler, aynı zamanda Tez Komisyonu'nu oluşturan arkadaşların, sosyalistlerin birlik partisi girişiminin program ve tüzük tartışması sürecine bir katılımı niteliğindedir.

Türkiye Birleşik Komünist Partisi Genel Yönetim Kurulu

TEZLER

Giriş

Biz komünistler tarihsel bir yol ayrımındayız. Sosyalizmin de aktif biçimde rol oynadığı dünyamızdaki derin değişmeler biz komünistleri (marksistleri) varlık nedenlerini ve koşullarını yeniden gözden geçirmeye itiyor. Sözkonusu gereksinim gerçekte yalnız komünistleri ilgilendirmiyor klasik yada geleneksel politikalar bunalımdadır ve dünyamızın bu derin değişimini açıklamada yetersiz kalmakta, değişimin ortaya çıkarmış olduğu gereksinimlere yanıt verememektedir.

Günümüz geçmişle gelecek arasında tarihsel bir düğüm noktası oluşturuyor. Yaşamakta olduğumuz derin değişimler dönemini kavrayabilmek geçmişin kapsamlı bir muhasebesini yapmayı zorunlu kılmaktadır.

Dünyamızda böylesine derin yeni koşullar oluşmuş olmasaydı bile, artık netlik kazanmış olan pratik sosyalizmde yapılan yanlışlar ve kendimizde dahil, kapitalist ülke komünistlerinin yanlışları ve başarısızlıkları nedeniyle kendimizle ciddi bir muhasebeye girişmek zorundaydık. Özel olarak önümüzde TBKP'nin kongresi durmaktadır. Bu kongre komünistlerin açık komünist kimliği ile yapacakları ilk kongre olacaktır. Bu uzun illegalite döneminin muhasebesinin yanısıra, ayrıca TİP ve TKP'nin ayrı ayrı ve ortak olarak TBKP sürecinin muhasebesinin yapılması gerekmektedir. Geçmişteki hatalarımız eksiklerimiz bir yana yeni bir döneme girmekteyiz. İllegaliteye son vermiş bulunuyoruz ve komünist hareketimizde bir tarih kapanmaktadır. Diğer yandan marksistlerin birlik süreci ilerlemektedir. Birliğin bugünkü ve gelecekteki başarısı için de kapsamlı bir muhasebe gerekli oluyor. Bu her hareketin kendi muhasebesi ve ortak olarak sol hareketin geneli üzerine muhasebe demektir. Daha güncel bir konu olarak 12 Eylül'ün muhasebesini yapma görevimiz vardır.

Daha şimdiden açık ipuçlarını görebildiğimiz bir gerçek vardır: Eğer kendi eleştirimizi değişen dünya koşullarını kavrama ve bütün bir geçmişe eleştirel bakış çerçevesi içine yerleştiremezsek gerçek bir özeleştiri yapmış olamayız, bu bir günah çıkarma olur. Öyleyse kendi yanlışlarımızdan önce tarihle hesaplaşma için genel bir çerçeve çizmemiz gerekmektedir.

Derin bir altüst oluş dönemindeyiz. Güçlü bir sel, yatağını yıkarak akıyor. Eğer sorumlu bir tutum gerekliliğini peşin olarak göremezsek iki ciddi yanlışa sürüklenebiliriz. Birincisi, kendimizi, geçmişi ciddi bir eleştiriden geçirerek yenilenmemiz gerektiğini göremezsek, geçmişten gelen olumlu ve bu nedenle korunması gereken değerler de bu selin önünde yokolacaktır.

İkincisi, bu güçlü selin ardından sürüklenerek, geçmişi ciddi değerlendirme çabasına girmeksizin, geçmişin bir çırpıda reddine dayanan yüzeysel yenilenme tehlikesidir. Gerçekte bu yenilenme olmayıp bir sürüklenme olur ve çoğu noktalarda eskinin yeni söylemle yinelenmesi sonucuna getirir.

Tarihte rol oynamış ve tarihin akışını değiştiren olaylar üzerinde yükselen bir geleneğin sahipleriyiz. Paris Komünü'nden Ekim Devrimi'ne, Hitler faşizminin yıkılmasından günümüzde savaşsız bir dünyanın kapılarının açılmasına kadar tarihte iz bırakmış, tarih yapmış olayların geleneği bu. Günümüzdeki derin değişmelerde bu geleneğin derin izleri var. Bu nedenle tarihin eleştirisine girişirken omuzlarımızda ağır bir sorumluluk taşıyor olmalı ve bu sorumluluğu unutmamalıyız.

Tarihi bilmeden bugünü değiştirmeyi olanaklı görmüyoruz. Komünist hareketin en azından bir bölümünün canlı tanığı olan bizler geçmişi ortaya çıkarma sorumluluğunu üstlenmek durumundayız. Bu geleceğin aydınlatılmasına kendi katkımızı yapmak anlamındadır. Yukarda değinmiş olduğumuz geleneğin bir geleceği olup olmadığı sorusuna yanıt verme görevi öncelikle bize düşüyor.

Bu görevi olabildiğince yansız gerçekleştirebilmek için cesaret sahibi olmamız gerekiyor. İnandığımız şeylerin yanlış yada artık geçersiz olduğu sonucunu bile kabule hazır olarak işe başlamalıyız. Bu tutum geleneğimize de uygun düşer. Marksizm gerçeğe ve yalnız gerçeğe bağlılık demektir. Marksizmin bir geleceğinin artık kalmadığı sorunun önsel olarak varolduğu kabul edilse bile, bunu ortaya koymak, bir bakıma marksizmi "tüketmek" bizim görevimiz olmalıdır. Geride kalmamak, herkesten önce yeniyi yakalama kaygılarıyla gerekli incelemeleri titizlikle yapmaksızın marksist tezleri kolayca bir yana atmak biz marksistlerin tumumu olmamalıdır.

Sorunun bir başka boyutu da vardır: Bizler salt bilim adamı yaklaşımı ile sorunları ele alamayız, bizler politik mücadele adamlarıyız. (politikeriz). Bugün vermekte olduğumuz mücadele yalnızca marksizm ve sosyalizmin geleceği ile de bağlı değildir. Özgürlük, demokrasi, insan hakları mücadelesi içindeyiz ve inandığımız şeylerin geleceği ne olursa olsun bu mücadeleyi her durumda aynı aktiflik ve inanmışlık ile vermek zorundayız. Daha bu mücadele geçmişin muhasebesini ve onun sonuçlarını bekleyemez. Ve nihayet gerçek değişimi, bu değişimin mantığını ve dinamiklerini bizzat bu değişim süreci içinde olarak, ona katılarak, değişimde rol oynayarak yakalayabiliriz. Yenilenmenin sağlıklı bir başka yolu yoktur.

Sorunlara Yöntemsel Yaklaşım Üzerine

Karmaşık sorunlarla yüzyüze olduğumuz kuşkusuzdur, bu durumda sorunları kavramak ve çözebilmek için yöntemsel yaklaşımı doğru belirleyebilmek temel bir sorundur.

Karşı karşıya olduğumuz temel soru şudur: Marksizm ve sosyalizmin bir geleceği var mıdır? Bu soruya yanıt genel olarak değil bugünden çıkarak verilebilir. Bu nedenle ikinci temel soru nasıl bir marksizm, nasıl bir sosyalizm ve nasıl bir parti sorunudur. Aradığımız şey yenilenmiş bir marksizm ve sosyalizm anlayışının geleceğidir. Geçmişle hesaplaşmaksızın bu ikinci temel soruya yanıt vermek olanaksızdır.

Kendimizi yenilemeden geçmişle hesaplaşmak da olanaksızdır. Zira geçmiş kültürle şekillenmiş insanlarız; geçmişin olumlu değerlerini taşımakla birlikte bu geçmişten belirli noktalarda kopmak sözkonusu ise bu kopuşu gerçekleştirmeden kendimizi yenilediğimizi ileri sürmek tutarlı olmayacaktır. Öyleyse hem değiştiren hem değişen hem özne hem nesne olmak zorundayız. Bu zor işi nasıl başaracağız?

Marksizmin bunalımı yalnızca yapılan yanlışlardan kaynaklanmıyor, aynı zamanda "yeni" ortaya çıkıyor. Eskinin yanlışları ile bununla bağlı olmaksızın ortaya çıkan "yeni"yi ayırdedebilmek gerekiyor.

Yanlış yalnızca bir uygulama yanlışı

değil de kuramın bizzat kendisinde varolan yanlış ya da zayıflıklardan doğmuş ise, marksist kuramı hangi kuramla eleştireceğiz? Ya da artık doğa, toplum ve bilimin sorunlarını analiz etmede, gerçeği aramada kuramsal yaklaşımlar geçerli değil midir?

Soruları daha da çoğaltmak olasıdır, ancak bu kadarı bile karşı karşıya olduğumuz güçlüğü kavramaya yeterlidir. Yukardaki sorular ve benzerleri bizi temel soruna götürmektedir:

Eğer kuramsal yaklaşımların artık geçerli olmadığı görüşünde değilsek ve marksist kuramın bizzat kendisini de eleştirmek zorundaysak, bu demektir ki, bu eleştiriye yol gösterecek kuram yalnızca marksizm olamaz.

Öyleyse temel sorunu (ya da problematiği-sorunsalı) şöyle formüle edebiliriz: **Dünün ve bugünün ancak kuramsal çoğulcu bir anlayışa dayalı bir yöntemsel yaklaşımla eleştirel değerlendirmesini yapmak olanaklı olabilir.**

Bu saptama bir çözüm değil sorunun formüle edilişidir. Sorunu formüle etmek ise onu çözüme hazır hale getirmek demektir. Bu açıdan tezlerimizin asıl işlevi sorun formüle etmek olacaktır.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bizim tezimiz, marksizmin bunalımının yalnızca bir uygulama yanlışından kaynaklanmadığı, kuramın da gözden geçirilmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır.

İkincisi, biz belli bir kuramı onun dayandığı yöntemden ayırdetmenin olanaklı olmadığı ve dahası yanlış olacağı düşüncesinden hareket etmekteyiz.

Üçüncü olarak, daha aşağıda açıklamaya çalışacağımız gibi doğanın, toplumun, bilimin incelenmesinde kuramsal yaklaşımın geçerli olmadığı görüşünü doğru bulmuyoruz.

Bu üç noktadaki görüşlerimizin dayandığı nedenlere kısaca değinmeliyiz:

Marksizmdeki bunalım eğer bir uygulama hatası olsaydı, başarısızlığın lokal kalması beklenirdi. Oysa marksist kuram günümüzün gerçeklerine yanıt veremeyerek bütün ülkelerde başarısız olmuştur. Bizzat marksizm yanlış pratiğin yanlış düşünceden kaynaklandığını öğretmektedir.

Kuramı yöntemden ya da yöntemi kuramdan koparmak doğru olamaz. Yöntem bilgi edinme ve doğayı ve toplumu, yani nesnel gerçeği kavrama ve dönüştürme faaliyetinin nasıl gerçekleşeceğini gösteren ilkelerin, gereklerin, kavram ve yönergelerin tümüdür. Böyle olduğu için de kuramla iç bağlantı halindedir.

Üçüncü noktaya gelince, bunun üzerinde biraz uzunca durmak gerekiyor. Kendi içinde çeşitlense de toplumsal olayların analizinde iki temel yöntemsel yaklaşım vardır: Pozitivist ve kuramsal yaklaşım. Pozitivizmin uzun bir tarihsel geçmişi vardır ve etkileri günümüze dek uzanmıştır. Özü, olguları esas almak, salt olguların kendi (içsel) diline dayalı bir bağımsız bilim dili kurmak, deneylenebilir olmayan hiçbir şeyi gerçek kabul etmemek, bilimden felsefi spekülasyonları atmaktır. Pozitivist görüş için tek doğru ilke doğrulanabilirlik ilkesidir. Doğrulanabilen herşey gerçek, doğrulanamayanlar ise gerçek dışıdır. Pozitivizm doğada varolduğu söylenen determinist kesinliklerin toplumbilimlerinde de olduğu savı nedeniyle güçlü bir çekicilik kazanmıştır. Başlangıçta bilimsel gelişmeleri de olumlu etkilemiştir. Öyle ki, bilimde bilimsel olan şey gözlenebilir, doğrulanabilir olanla özdeş kabul edilmiştir. Pozitivizm yalnızca bir düşünce akımı olarak kalmamış aynı zamanda bir kültür, pozitivist kültür de yaratılmıştır.

Pozitivizm kendisi başlı başına bilim üretemeyen, bilimlerin merkezine, Batı'ya Bağımlı kalan bizim gibi geri kalmış ülkeler üzerinde hala süren kalıcı etkiler yaratmıştır. Bilimsel olma, modern olma, Batılı olma denilince akla pozitivist kültüre sahip olma geliyor.

Pozitivizm insanla dış dünya arasında bir ayrım yapmamakta, insan düşüncesine ve eylemine pasif rol vermekte, onları olguların nesnelliği çerçevesine hapsetmektedir.

İnsan düşünce ve eylemine aktif rol veren yaklaşımlar ise kuramsal yaklaşımlardır. Kuramsal anlayış insanı dış dünyadan koparmamakta, olguları reddetmemekle birlikte insanın olgular ve toplumsal süreçler üzerinde müdahaleci rolünü görmektedir. Kuramsal anlayışta insan düşüncesi, dolayısıyla felsefe önemli yere sahiptir. Marksizm kuramsal bir düşünce tarzı olduğu için kuramsal yaklaşık üzerinde uzun boylu durmayacağız.

Ancak çok önemli bir noktaya dikkat çekmeliyiz. Marksizm pozitivizme karşı olduğu halde Marx'tan sonra pozitivizm marksizmi de etkilemiştir.

Kautsky, Plehanov, Buharin, Marksizme pozitivist yorum getirmişlerdir. Ekonomizm marksizmin pozitivist deformasyonu olmuştur. **Stalin** ile birlikte ekonomist determinizm teori katına yükselmiştir.

Günümüzde bilimlerin geldiği düzey açısından pozitivizm ve kuramsal yaklaşımlar ne durumdadır?

Bilimsel teknolojik devrimin sonuçları, mikrokosmos konusunda artan bilgilerimiz gerçeğin bilgisini yalnızca bilimsel deneye dayandıran pozitivist yaklaşımları kesinlikle çürütmüştür. İnsanın sonsuz hayal gücü günümüzde neredeyse bir üretim faktörü niteliği kazanmış bulunuyor. Gelişen teknoloji insana geniş bir tasarım yapma ve bunun gerçekliğini sınama olanağı getirdi.

Bilimsel gelişmeler determinist yaklaşımları reddetmektedir. Bugün doğada dahi determinist ilişkilerin olmadığı benimseniyor.

Diğer yandan günümüzde doğa bilimleri ile toplumsal bilimler arasında bir nitelik farkı olduğu kabul ediliyor. Doğa bilimleri görgüye-deneye dayanıyorken, toplum bilimleri insanın iradi faaliyetleri nedeniyle "anlama"ya dayalıdır. Toplumsal olaylar binlerce iradenin birbirleriyle çarpışan, birbirini kesen, birbirini etkileyen ilişkiler sisteminin sonucudur.

Kısaca diyebiliriz ki, günümüzde bilimlerin geldiği düzey pozitivizmi iyiden iyiye zayıflatmıştır. Kuramsal yaklaşım her zamankinden daha fazla geçerlilik kazanmıştır.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, marksizm doğa ve toplum bilimlerine kuramsal bir yaklaşımdır ve bu temel özelliği nedeniyle dikkate alınması gerekir. Fakat elbette yalnızca bu temel özelliği onun bugünde geçerli olduğunun kabulüne yetmez, pek çok açıdan daha irdelenmesi gerekir. Ancak bu noktada daha önemli olan şudur: Marsizmin eleştirisini günümüzün tek tek olgularına dayanarak yapmaya kalkmak yanlış olacaktır.Marksist kuram ancak yine bir kurama dayalı olarak eleştirilebilir. Na var ki, bugün marksist kuramı bütünsel bir eleştiriye uğratan bir başka bütünsel kuram mevcut değildir.

Böylece marksizmin eleştirisinde karşılaştığımız sorunu ifade etmiş bulunuyoruz. Yinelersek, marksizmin eleştirisini neyle yapacağız, tek tek olgularla mı, değilsi hangi kuramla?

Marksizmi eleştiren bütünsel bir kuram olmamakla beraber, bu, hiç bir kuramın olmadığı anlamına gelmez. Marksizmi, örneğin neomarksistler, yeni sol eleştirmiştir ve bu eleştiriler kuramsal temelden hareket eden eleştirilerdir. Ayrıca marksist olsun olmasın toplum bilimlerine ilişkin, marksizmin temel-görüşünden (paradigma) farklı temel görüşlerden hareket eden kurumlar mevcuttur. Dahası bizzat marksizmin içinde geliştirilmeden kalmış bilinen temel görüşten farklı tezler de vardır.

Sonuç olarak tezimiz, geçmiş dediğimiz tarihsel bir dönemi -ki içinde teorisi ve pratiğiyle marksizm ve kendi eylemimiz vardır- yine içinde marksist kuramın da bulunduğu, ama farklı kuramlardan oluşan bir kuramsal çerçeve belirleyerek eleştirebileceğimizi öngörüyor.

Böylece bir başka soruna gelmiş bulunuyoruz: Kuramsal çerçeveyi nasıl belirleyeceğiz?

Bir belirleme söz konusu olduğuna göre bir seçme durumu ile karşı karşıyayız demektir. Önemli olan böyle bir seçmeyi neye göre yapacağımızdır.

Her seçme, seçimde rol oynayan bir değerler sistemine göre yapılır. Kuramsal yaklaşımın üstünlüğü, bize farklı seçeneklerin olduğunu düşündürmesidir. Marksizmin dogmalaştırılması da aslında bu özün üstünün örtülmesi anlamına gelmiştir. Diğer yandan kuramsal yaklaşımlar bir değerler sistemine dayanır. Pozitivist yaklaşımlar ise değerler sistemini dışlamayı esas alır.

Bir kuramda üç düzey ayırt edilmelidir:

1) Bilgi edinme düzeyi
2) Değerler düzeyi
3) Önermeler düzeyi

Gerçekliğin hakikatine nasıl varılacağı ya da gerçek bilgiye hangi yoldan ulaşılabileceği sorusu bilgi anlayışını ya da bilgi edinme düzeyini verir (epistomoloji). Bilimler çerçevesinde iki temel bilgi anlayışı ayırdedilebilir: pozitivist ve kuramcı.

Öncelikle böyle bir seçimle karşı karşıyayız. Yukarıda neden kuramcı anlayışın seçilmesi gerektiğine değindik.

Bu düzey belirlenince, bu düzeye yabancı yaklaşımlar, temel görüşler, kategori ve kavramlar dışlanmalıdır. Örneğin determinizm böylesi dışlanması gerekli bir kavramdır (özellikle bizi ilgilendiren tarihsel determinizmdir).

Kuramsal yaklaşım toplumsal gelişmede çoğulcu yolun, yani farklı alternatiflerin olabileceğinin, " tek yol" anlayışının geçerli olmadığının peşin kabulüdür aynı zamanda.

Farklı alternatifler arasında seçim neye göre, nasıl yapılacaktır ve seçilenler neye dayanarak biraraya getirilecektir?

Soruya yanıtı bir kuramın değerler düzeyine bakarak verebiliriz. Her kuram bir değerler düzeyine sahiptir. Seçtiğimiz, sahip olduğumuz değerler düzeyi bilgi anlayışımızla birleştiğinde dışımızdaki gerçek kendi gerçeğimiz olarak, ya da "düşüncede" yeniden üretilen somut gerçek olarak yansır ve bu yansıma uygun kavram ve kategoriler aracılığı ile önermelere dönüşür.

O halde "seçim" denildiğinde tarihsel ve somut, etik (ahlaki), ideolojik, politik bir seçim anlaşılmalıdır ki, toplamı kuramsal bir seçimdir. Bir başka deyişle, yalnız "iyi" olanın değil, aynı zamanda "olanaklı" olanın seçimi demektir kuramsal seçim. Örneğin sosyalizm bugün için de seçilmesi gerekli bir yol ve toplumsal gelecek tasarımıdır dersek, sosyalizmi yalnız iyi olduğu için değil, aynı zamanda olanaklı olduğu için seçmek gerektiğini göstermemiz gerekir. Düne kadar bizi de etkileyen Marksizmin pozitivist yorumu, sosyalizmin tarihsel bir zorunluluk olduğunu ifade etti. Sözcük anlamıyla sosyalizm zorunluysa zaten bir seçme söz konusu olamaz. Bu zorunluluk iddiası, ekonomizme dayalı tarihsel determinist yaklaşımın bir ürünüydü.

Değerler sistemini iki boyutlu olarak düşünmek gerekir:

1) Genel ve evrensel insani boyut
2) Tarihsel ve somut toplumsal boyut

İnsanlığın uzun tarihsel gelişimi içinde hangi ulustan, hangi renkten , hangi sınıftan olursa olsun kendi varlık bilincine sahip insanlar yalnızca insan olmaktan gelhen bir insani değenler sistemi yaratmışlardır. İnsanlık tarihinin aydınlama dönemleri, bu değerlerin uygarlığın her gelişme evresinde, gelişmenin koşullandırdığı biçimde ortaya çıktığı dönemler olmuştur. Yani insani değerler her seferinde kendini dayatmıştır.

Aydınlanma çağıdan günümüze gelen değerler üç temel odakta toplanabilir:

1) İnsan aklına verilen değer
2) Gerçeğe, olgulara verilen değer
3) Özgürlüğe verilen değer

Bu değerler sistemine sosyalizm bize göre iki yeni değer eklemiştir:

1) Emeğe verilen değer
2) Toplumsallığa ve eşitliğe verilen değer

Bu değerler sistemi tarihsel koşullar içinde değişen anlamlar yüklenmiştir. Antik çağda özgürlük anlayışı başka, 19. yüzyılda başka, günümüzde başka olmuştur.

Somut toplumsal boyutta, genel ve evrensel insani değerlerin her somut toplumda yansıması başka başka olmaktadır. Böylece farklı kültürler ve kültürel yapılar çıkmaktadır.

Tarihsel gelişim ve ekonomik temel yapı bakımından birbirine çok benzeyen toplumlarda bile kültürel farklılıkların ya da değerler sisteminin motifleri farklıdır. Örneğin İngiliz düşüncesinde deneycilik, Alman düşüncesinde rasyonalizm, Fransız düşüncesinde mistik rasyonal yaklaşım ağır basmaktadır. Batılı olmayan toplumlarda kültürel farklılıklar çok daha belirgindir. Doğu toplumlarında rasyonel düşünceden sözetmek neredeyse olanaksızdır, mistisizm yoğundur. Ama öylede olsa mistik motifler içinde yine insan boyutu vardır.

Bu farklılıklar her toplumun kendi tarihsel gelişiminin-oluşum ve değişimde rol oynayan etmenlerin-bir sonucudur.

Bir kuramın üçüncü unsuru olan önermeler ilk iki unsura dayanılarak yapılan seçme, analiz ve sentezin bir sonucu olarak ortaya çıkar.

Kuramın ileri sürdüğü önerme yada önermeler öncelikle bir temel-görüş (paradigma) etrafında kurulur.Temel görüş, kuramın tüm önermelerini yada tezlerini belli bir yöntemle bir araya getirir. Bu nedenle temel-görüş basit bir düşünce değil, bir bakıma bir alt-kuramdır. Örneğin bizim gibi gelişmekte olan yada azgelişmiş ülkeleri inceleyen bir dizi kuram vardı ki, bunlar esas itibariyle bir temel-görüş (paradigma) niteliğindedirler. Diğer bir örnek olarak marksizmi ele alabiliriz. Marksizmin dayandığı temel-görüş "üretim tarzı"dır, ancak bu, marksist kuram içinde başlı başına bir kuramdır. Diğer yandan marksist kuram içinde devlet başlıbaşına bir başka kuram olmakla birlikte (özellikle Lenin'de) bir temel-görüş sayılamaz. Çünkü marksizmin tüm diğer tez ve önermeleri devlet sorununu temel alarak kurulmuş değildir. Tersine devlet konusu marksizmde yeterince incelenip geliştirilememiştir.

Bir toplumsal kuramın temel-görüşü çağın mantığına, bilimlerin genel düzeyine ve uygulanması düşünülen alanın tarihsel ve somut gelişme dinamiğine dayandığı durumda doğruyu verebilir ve anahtar rol oynayabilir.

Bize göre marksist-kuramın yenilenmesi demek şurasının burasının düzeltilmesi değil, yeni bir temel-görüş etrafında marksist tezlerin eleştirel düşünce süzgecinden geçirilerek yeniden inşa edilmesi yada "form kazandırılması"dır.

Aynı biçimde yukarıdaki bölüme girişte sözünü ettiğimiz kuramsal çerçevesi yaratabilmek için de bir temel-görüş belirlemek gereği vardır.

Bugüne dek marksist kuramın gelişmesi sınıf mücadelelerinin deneylerinin genelleştirilmesi olarak tarif edildi. Ne var ki, bu genelleştirmenin kendisi bir kuram deme olduğu halde, sözkonusu genelleştirmeler, kuram ve pratiği eleştiri süzgecinden geçirmeye olanak verecek bir yöntemsel geliştirme yapılamadığı için, deneylerin sonuçları Marx Engels, Lenin'in görüşlerine bir uyarlama çabasını aşamadı. Böyle bir yaklaşım kuramın dogmalaşmasına yol açan bir yöntemsel yaklaşımdı. Bir başka deyişle çabalar tek tek olguların kitaba uygunluğunu kanıtlama çabası halini aldı.

Bu yanlışa sürüklenmek de Marksizm ile dünya görüşü kavramı arasında kurulan yanlış bağlantı önemli oldu.

Felsefi anlamda "dünya görüşleri", kuram kavramının içeriğini aşar, kuramdan farklı olarak evrenin tümüne belli bir açıdan bakma anlamıyla yüklüdürler. Bir dünya görüşü nesnel karakter taşıyabilir, ama esas itibariyle bir dünya görüşü olması nedeniyle subjektiftir. Bu nedenle dünya görüşlerinin değerlendirilmesi "doğru-yanlış" olarak değil, "geçerli geçersiz" olarak yapılmalıdır. Bu daha yerinde bir yaklaşım olur. Oysa bilimsel bir kuram, belirli olguları yada olgu gruplarını açıklayabilme ve bu açıklamayı irdeleme imkanlarına sahip bir önermeler bütünüdür.

Marksizm evreni açıklama imkanı yada iddiasını taşır ve bu yönü ile kuşkusuz bir dünya görüşüdür. Ama marksizmi dünya görüşü ile özdeşleştirmek olgular karşısında marksizmi aşırı derecede subjektifleştirmiş ideolojiden ibaret hale getirmişti. O kadar ki, marksizm bilimlerin yerine ikame edilmiştir. Bu durumda olguları anlama çabası, bunun için eleştirici düşünceye verilen önem sönmüştür. Marksizm problemleri olmayan ve her soruna yanıtı hazır, bilim dışı, mistik bir düşünce haline dönüşmüştür. Bir başka deyişle gerçekte marksizmde kuramsal yaklaşım ortadan kalkmıştır. Oysa marksizm başlıbaşına bir bilim yada bir bilim dalı olmamakla birlikte bilimsel bir düşünce tarzıydı ve bu bilimsellik onun kuramsal karakterinden gelmekteydi. Eğer Marksizmin kuramsal karakteri doğru algılanmış ve öne çıkarılmış olsaydı, herşeyi tarihsel ve diyalektik materyalizm ile açıklama yanlışına, yani indirgemeciliğe düşülmezdi. Bu yanlış gerçekte marksist yöntemi kuramın üstüne çıkarmak, yöntemle kuramı özdeşleştirmek anlamına geliyor. (Bir yöntem olarak tarihsel ve diyalektik materyalizmin eleştirisini daha sonra yapmak üzere , burada yalnızca kuram ile yöntemin karıştırılmasına dikkat

TEZLER

çekiyoruz.) Aynı nedenledir ki, marksist kuramı onun yönteminden ayırarak eleştirmek, aynı yöntemle kuramı eleştirmek yanlış bir yaklaşım olacaktır.

Marksizmin kuramsal karakteri öne çıkarıldığı durumda, Marksizmin (sosyoloji, ekonomi bilimi yada ekonomi politik) ve siyaset bilimi yanları ayırdedilebilir ve marksizm bu bilim dallarındaki gelişmeler ile zenginleşebilirdi. Oysa tarihsel ve diyalektik materyalizm herşeyi kapsayan bir genelleme, soyutlama olarak tüm bu bilim dalları yerine kondu. Dahası ekonomi politik hariç diğerleri Stalin döneminde burjuva bilimi olarak reddedildi. Sonuçta marksizm bütün bu ve diğer bilim dallarındaki gelişmelerle zenginleşeceği yerde tersine onlardan koptu yani bilimden koptu ve kısırlaştı.

Marksizmde ekonomi politik üzerinde en fazla durulan bir dal olmakla birlikte diğer dalların ihmal edilmesi sonucu gerçekte bu dalda da bir kısırlaşma ortaya çıkmıştır.

Tarihsel maddecilik yada üretim tarzı gibi yani en genel kategorileri somut olgulara ara soyutlama düzeyleri olmaksızın tümdengelim yoluyla uygulama, kuramı dogmaya, diyalektiği skolastizme dönüştürmüştür.

Oysa somut gerçeklik içinde "saf" halde hiç bir üretim tarzı yoktur. Aynı nedenle de ekonmi politiğin yada kapitalizmin yasaları ancak "eğilimler"dir bunların etkinliği tüm toplumsal yasalarda olduğu gibi karşıt eğilimlerin etkisiyle sürekli sapar, karışır, yumuşar, değişir. "Demek oluyor ki, yasa ancak etkisi yalnız belirli koşullarda ve uzun dönemde çarpıcı biçimde görünen eğilim biçiminde iş görür." Oysa Stalin kapitalizmin bir temel yasası olduğundan hareketle ondan toplumun her alanı için ikicil yasası olduğundan hareketle ondan toplumun her alanı için ikincil yasalar türetme yoluna giderek ekonomi politiği skolastik hale getirmiştir. Toplumsal yasalar eğilim konusunda bize firik verir, ama tek tek olguların iç yapısını incelemeden bizi alıkoymamalıdır. Yasa tek tek olguların incelenmesinden de çıkarılamaz. Diğer yandan ekonomik olgular da, diğer toplumsal, politik, kültürel vb. gibi olgulardan somutta-ki her olgu somutturtümüyle yalıtlanamaz.

Sosyolojinin başlıbaşına bir bilim olarak ele alınması gerekir. Sosyolojinin de iki düzeyi vardır: kuramsal yada genel bilgileri kapsayan genel düzey ve özgün toplumsal aratışmaları kapsayan pratik düzey. Bu ikinci düzey kendi içinde birçok daldan oluşmaktadır: emek sosyolojisi, kent sosyolojisi, kırsal sosyoloji ve sosyal-siyaset gibi.

Siyaset bilimi ise sosyolji ile çok yakın olmakla birlikte bağımsız, ayrı bir bilim dalı haline gelmiştir.

Böyle bakınca somut olguları kapitalizm, sosyalizm, burjuva proleter, evrim, devrim genelemeleri ve ikilemleri içinde incelemenin yanlışlığı hemen görülebilir.

Bir dünya görüşü kuramları aracılığı ile eğer bu imkanı içeriyorsa bilime yaklaşır, bilim ise felsefe ile özdeş değil ama iç içedir. Bu açıdan bakıldığında marksizmin bir felsefe olduğu su götürmez. Ne var ki, bilimden kopan marksizm felsefe olarak da kısırlaştırılmıştır.

Özetle marksist kuramın dogmalaşması genelin yada toplumsal ve tarihsel yasaların mutlaklaştırılması sonucu olmuştur (toplumsal ve tarihsel yasaların geçerli olup olmadığı tartışması da ayrıca yapılmalıdır).

Öyleyse genel ile yada soyut özel (yada somut) arasında, bir başka deyişle toplumsal, tarihsel yasalarla somut olgular arasında bir başka düzleme gereksinim vardır. Bağlantıyı kuram kurmaktadır. Bu, somutun, olgular arasındaki ilişkilerin düşüncedeki somut olarak soyut kavramlara, kategorilere dönüştürülmesi demektir. Bu kavram ve kategoriler bir temel-görüş aracılığı ile mantıksal olarak bir araya gelerek kuramı ortaya çıkarırlar. Bu temel-görüş kavram ve kategorilerin somut ile, pratik ile karşılaştırılmasına imkan vererek aynı zamanda kuramın yaşamın gelişmesi içinde eleştirilebilmesini sağlar.

Marksizmde üretim tarzı temel görüşünü, bir temel-görüş olarak değil de, bir temel yasa olarak almak ve bu temel yasadan türetilen ikinci yasalarla somut toplumsal olayları açıklamaya çalışmak, hem toplumsal gelşmeleri kavramayı, hem de marksizmin kendi kendini yenileyebilmesini, eleştirebilmesini imkansız kılmıştır.

TEMEL-GÖRÜŞÜN (PARADİGMA) OLUŞTURULMASI:

Bunu için dünyaya bakış tarzı, çağın dinamiği ve çağın mantığı, toplumsal gelişmelerin eğilimi ve gerçek toplumsal hareketlerin somut analizinden çıkan sonuçları ve özgül toplumsal araştırma verilerini değerlendirmek gerekli. Bunlar bize daha genel bir kuramın üzerine oturacağı alt-kuramı yada temel-görüşü verir.

Marksizmin yöntemi "somut durumun somut analizi"dir. Ancak somut durum yukarda değindiğimiz nedenlerle ancak bir kuram çerçevesi içinde anlaşılabilir olur.

Yukarıda bir kuram için iki boyuttan sözetmiştik. Genel ve evrensel insani boyut ve tarihsel ve somut toplumsal boyut. Bu iki boyut, temel-görüş yada alt-kuram oluşturmada da geçerli olmalıdır.

Bize göre çağımızda dünyaya bakış tarzında köklü bir değişme vardır ve bu nedenle biz yeni bir aydınlanma çağına girmekte olduğumuzu söylüyoruz.

Çağımızın gerçekleri dünyayı dünkü gibi iki kutuplu bir dünya değil çok kutuplu yada kutupsuz, karşılıklı bağımlılık içinde çelişkili bir bütün olarak ve doğa, toplum ve insanı birbirinden koparmayan, burada da karşılıklı bağımlılığı gören bir dünya görüşünü zorunlu ve olanaklı kılıyor.

Çağımızın harekete geçirici dinamiği ise "özgürleşme" dir. Özgürleşme liberal özgürlük anlayışından farklı olarak 19.yüzyılın sonlarında, sosyalizmin de aktif etkileriyle başlayan yeni bir özgürlük hareketinin adıdır. Özgürleşme marksist içerikli bir kavram olmakla birlikte, yalnız markistlere has bir kavram değildir. Klasik anlamıyla özgürlük kişinin dokunulmaz hakları alanını ifade ederken, özgürleşme insan potansiyellerini (maddesel ve tinsel) harekete geçirecek toplumsal koşulları yaratma özgürlüğü ve sürekli bir özgürlük hali, bir bakıma bir varoluş biçimi anlamına geliyor. Birinci durumda insan, haklar karşısında pasif konumdayken, ikincisinde aktif bir konumdadır ve katılımcıdır.

Bu nedenle çağın mantığı "çoğulcu, katılımcı, kurucu (yani yokedici olmayan)" bir mantık olmak zorundadır.

Tezimiz, her kuşağın, kendi çağının mantığına dayalı bir marksist kuran yaratmak zorunda olduğudur.

Değişen dünyaya bakış tarzımız, çağın dinamiği ve mantığı bize birinci boyutu yani genel ve evrensel insani boyutu verir. Bir başka deyişle bu boyut her ülkedeki ve her sınıf ve renkteki toplumsal hareketleri etkileyen bir etmendir. Bu etmeni dikkate almamak, eğilimi dikkate almamak anlamına gelir. (Eğilimlerin yasa demek olduğun anımsamak gerek.) Bu aynı zamanda tarihsel gelişme eğilimlerinin değişmekte olduğu anlamına gelir ki, bu genel koşulları dikkate almayan toplumsal gelişmeyi bir eğilim yada yasallık olarak göremeyiz, ancak geçici, arızi bir durum ve gelişme olarak değerlendirmek gerekir. Dış koşulları değişen toplumsal işleyiş yasaları da değişmeye uğrar.

Tarih doğanın, toplumun, insanın birlikte gelişme sürecidir. Bu genel içinde tarih,özel olarak insan faaliyeti sonucu gerçekleşen toplumsal gelişme sürecini, verir.

Temel soru şudur: Tarihin kendinde bir anlamı var mıdır? Yada tarih kendinde bir amaca doğru mu ilerliyor? Marx bu soruya olumsuz yanıt vererek Hegelci tarih anlayışından yada başka deyişle tarihin idalist yorumundan "koptu". Hegelci anlayışa göre tarih mutlak idenin insan faaliyeti sayesinde çelişkili bir süreç içinde kendini gerçekleştirmesidir. Oysa Marksizme göre "tarih hiç bir şey yapmaz", tarihi yapan insandır. "(tarih)kendi amaçları peşinde giden insan faaliyetinden başka bir şey değildir. " (Engels) "İnsanlar kendi tarihlerinin oyuncusu ve yazarıdırlar." (Marx)

Günümüzde açıklamaya çalıştığımız nedenlerle bu tarih anlayışı her zamankinden daha çok geçerlidir. Bir başka deyişle tarihin maddeci yorumu (Ancak tarihsel maddeciliğin bir tarihsel determinizmi içerip içermediği yada o anlama gelip gelmediği tartışmalıdır). Tarihin maddeci yorumu kanımızca geçerliliğini

TEZLER

koruyor. Zira tarihi insanlar yapar ama keyfi biçimde değil, maddesel yaşam koşullarına ve bu koşulların değişimine bağlı olarak. Fakat her durumda günümüz gerçekleri tarihsel determinizm anlayışından kopmak gerektiğini gösteriyor. Öyleyse tarihsel determinizmin üzerinde kısaca durmak gerek. Ancak bunu üçüncü boyut, yani somut toplumsal çerçeveye değinirken yapmak daha anlaşılır olacaktır.

Somut toplumsal çerçeve, belirli tarihsel koşullar altında şekillenmiş olan belirli bir toplumun özgül toplumsal araştırmalarla ortaya çıkarılan gerçeklerini ifade eden, hipotezleri kapsar.

Bu alana girdiğimizde marksizmin bize pek az şey verebileceğini kabul zorundayız. Gelişmekte olan yada azgelişmiş ülkeler için marksist kuramın geliştirilememiş olduğunu söylemek tartışmalı değildir.

Tezimiz, Batılı olmayan ülkeleri marksistlerinin kendi gerçek toplumsal hareketlerinin deneylerini kapsayan kendi kuramlarını yaratmak zorunda oldukları ve bu açıdan Türkiye sol hereketinin marksist bir kurama sahip olmadığı görüşüne dayanmaktadır.

Evrensel yanları olmakla birlikte batılı değerler sistemi üzerine kurulmuş olan marksist kuramın kopya ettiğimiz ve bunu da kötü biçimde yaptığımızı ileri sürüyoruz. Bu nedenle marksist düşünce ve bununla dolayı biçimde bağlı olan sosyalist düşünceyi içselleştirmek, başka deyişle topluma malolmuş bir düşünce haline getirebilmek olanaklı olmamıştır.

Bu nokta geçmişin muhasebesinde temel bir çıkış noktasıdır bize göre. Ülkemizde komünist hareket ve diğer marksist hareketler için kendi koşullarımıza uygun bir kuram geliştirememek, bu yönde ciddi çabalar harcamış olmamak, tüm diğer yanlışlarımızın çıkış noktasıdır.

Bu sonutça, marksizmin (Yada marksizm-leninizmin) geliştirilmeden kalkmış olması bizim markiszmi (yada marksizm-leninizmi) dogmatik kavrayışımız ve marksist kurama sokulan determinist anlayışların etkileri rol oynamıştır.

Batılı olamayan toplumların analizinde bugüne dek yapılan genel ve özgül toplumsal analizlerin sonuçlarına dayalı olarak başlıca şu temel-görüşler ya da kuramlar ileri sürülmüştür:

1 Üretim tarzı temel-görüşü,
2- Bağımlılık " "
3- Modernleşme " "
4- Merkez-çevre " "
5- Kuzey -güney " "

Bu yaklaşımların birincisi klasik marksist yaklaşımdır. Diğerleri içinde marksist ve marksist olmayan yaklaşımlar mevcuttur. Bağımlılık temel görüşü büyük ölçüde marksist yaklaşımları ifade ediyor ve leninist emperyalizm kuramından kaynaklanıyor. Kuzey-Güney çelişkisi ise uluslararası durumu vermekle birlikte bizim gibi ülkelerin iç süreçlerin anlamaya fazlaca yardım etmiyor.

1- Üretim tarzı temel görüşü bizim gibi Batılı olamayan toplumların analizine yardım eder mi veya böyle bir analiz için yeterli olabilir mi?

Her şeyden önce üretim tarzı kavramı bir soyutlamadır; coğrafi, yerel, ulusal özellikleri ve farklılıkları gözönüne almayan bir soyutlamadır. Yine böyle bir soyutlama olan üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin diyalektik bir bütünlüğünü ifade eder.

"Maddi yaşamın üretilme tarzı toplumsal politik ve fikirsel yaşam sürecini koşullar." (Marx)

Eğer tarihin maddeci (materyalist) yorumu seçilmiş ise Marksızmin bu temel önermesi tarihi anlamamıza imkan veriyor. Bu nedenle geleceği anlamamıza da yalnızca bir varsayım olarak yardım edebilir. Kapitalizm denilen sosyaekonomik formasyonu (bu kavramı da tartışmamız gerekiyor tarihin maddeci yorumu ile tarih içinde anlayabiliriz, ama bu somut bir toplumu, yani canlı yaşayan bir toplumu anlamamıza yetmiyeceği gibi,tarihsel gelişimi Marx'ın düşünce ve kavramlarını ürettiği Batı toplumlarının tarihsel gelişmesinden farklı olan toplumları anlamamız için de yeterli olamaz. Örneğin kapitalizm bizde de gelişiyor, ne var ki, tarihsel başlangıç noktası Batı kapitalizminden farklı olduğu için, kendi tarihsel özelliklerimizin damgasını taşıyarak gelişiyor.

Maddi yaşamın üretilme tarzının toplumsal, politik ve fikirsel yaşam sürecini belirlediği önermesi,kuşkusuz her toplum için geçerlidir, ancak üretim tarzı paradigmasını esas alarak kurulmuş bir kuram çerçevcesinde kalıp bizim gibi ülkelerde de tarihsel gelişmenin motor güçü olarak modern sınıfların mücadelesini almak ve işçi sınıfının başından beri bir rol oynaması gereğinden hareketle bu rolü aramak açıklayıcı olmuyor, yada toplumsal-politik yapıyı iki temel sınıfın (burjuva-proleter) belirlediği varsayımdan hareket kendi gerçeklerimizi açıklamaya elvermiyor. Burada sözkonusu olan, burjuvazi ile işçi sınıfını ve sınıf mücadelesinin varlığı yokluğu sorunu değil toplumsal kuruluş ve toplumsal gelişmede Batıda olduğu gibi tarihsel olarak belirleyici bir rol oynama imkanına sahip olup olmadıklarını saptayabilmektedir.

2- Modernleşme paradigması yada kuramı bizim gibi ülkelerde ve Batıda çok yaygın bir kuramdır. Ciddi biçimde incelenmesi ve eleştirilmesi gerekir. 1960'lardan sonra Batıda modernleşme kuramına ciddi eleştirilere başladı. Bu eleştiriler iki noktadan geldi, toplumsal bilimlerde pozitivizmin reddi ve Batı demokrasisinin eleştirisi.

Pozitivizmin eleştirisi üzerinde yukarda duruldu, özetlenirse toplumsal bilimleri "değerlerden arındırma" çabası günümüzde özellikle geçersiz kalmıştır. Pozitivizm toplumsal gelişmede statü-ko'nun korunması anlamına gelmektedir. Zira varolan toplum biçiminin dışında bir ideal toplum biçimini ve bir toplumsal tasarımı, hedefi kabul etmemekte, "düzenli ilerleme" fikrine dayalı olarak varolan toplumu idealize etmektedir. Varola toplumu değiştirme, yenileme ve gelişim fikrini reddetmektedir.

Bu fikir batılı olmayan toplumların taşındığında basbayağı tutucu bir ideolojik nitelik kazanmaktadır. Zira Batı toplum modelini Batılı olamayan toplumun ideali olarak yerleştirmektedir. Ve batı toplumu denilince ekonomik temel olarak liberalizm ve Batılı demokrasi akla gelmektedir. Bir başka deyişle pozitivist Batı düşünce tarzı ekonomik alanda kapitalizmi, siyasi alanda ise liberal demokrasiyi idealize etmektedir. Bunların evrensel ve değişmez olduğunun kabülünü istemektedir.

Bu düşünce tarzı sanayileşme ve teknolojik gelişmeyi insan özgürlüğünün koşulu olarak almaktadır. Bireysel özgürlük bu temeli ifade etmektedir.

Günümüzde Batı'da bizzat Batı demokrasisine yönelik eleştiriler artarken, sosyalizmin bunalımını Batı demokrasisi ile kıyaslayarak yorumlama çabalarına, yenilenmeyi bununla sınırlı anlayan yaklaşımlara da eleştirel yaklaşmak gerekir. Bu yapılmadığı için Batı'da Batı demokrasisine yönelik eleştiriler yoğunlaşırken "sosyalist ülkelerde" ve bizim gibi Batılı olmayan ülkelerin marksistleri arasında liberal demokrasi hayranlığı görülmektedir. Demokrasiyi içeriksiz ele alan her yaklaşım bu tehlikeden kendini kurtaramaz.

Batı'da, Batı demokrasisine yöneltilen eleştiriler öncelikle kapitalizmle demokrasiyi özdeleştiren düşüncelere yöneliktir. Kapitalizmin gelişmesinin Batıda demokratik bir nitelik kazanmış oluşunu modernleşme kuramcıları, demokrasinin kapitalizmin doğası gereği olduğu sonucuna götürmektedir. Modernleşme kuramcıları buradan çıkarar Batılı olamayan ülkeler için önce kapitalizmin gelişmesi ve sonra siyasal yapının demokratikleştirilmesini önermektedirler.

Kapitalizmin gelişmesini eski toplumsal yapıyı çözerek yeni bir toplumsal yapının ögelerini açığa çıkardığı bir gerçektir.

Ne var ki, demokrasi kapitalizmin doğurduğu çelişkilerin çözülmesi, bir başka deyişle bu doğrultuda işçi ve emekçi sınıfların, aydınların verdiği mücadeleler sonucu gelişmiştir.

Daha temelde demokrasi feodal toplumun çözülmesi ile ortaya çıkan toplumsal-tarihsel bir gelişmeye dayanıyor. Bu çözülme ile devlet toplum ayrışması, devletin liberalleşmesi, sivil toplumun doğuşu gündeme gelmiştir. Bu gelişme kendini devlette ve toplumda hukukun yeni bir yapı oluşturmasını , ve devletle toplun arasındaki ilişkilerin yeni bir kurumlaşmasını getirmiştir. Ne var ki, toplumda v aydınlar arasında yukarda sözünü ettiğ miz çözülme bireysel özgürlükler düşür cesinin, demokrasi kültürünün bu kurun laşmadan daha hızlı gelişmesini d getirdi.

Günümüzde teknolojik gelişmeyle bağlı olarak ortaya çıkan uygarlık krizi ve kültür bunalımı batı toplumlarında giderek yoğunlaşmaktadır. Bireysel özgürlük düşünceleri ile bu geleneksel liberal kurumlaşma çatışma halindedir ve geleneksel devlet sorgulanmakta, bağlı olarak belirli bir geleneksel demokrasi anlayışı eleştirilmektedir. Bu eleştirinin özü sözkonusu demokrasi anlayışının toplumsal içerikten yoksun oluşudur. Bireyler birer yurttaş olarak siyasi karar alma mekanizmalarına katılamamaktadır, çok ince ve iyice geliştirilmiş bir sistem aracılığı ile bu kara alma mekanizmalarından dışlanmaktadır. Kişinin topluma ve kendine yabancılaşması sürece artmaktadır. Kısaca Batı demokrasileri katılımcı bir demokrasiye geçme sancısı yaşamaktadır. Başka deyişle bu bir özgürleşme sancısıdır.

Batı düşüncesinde , kapitalizm, sanayileşme ve teknolojinin gelişmesiyle doğrusal bağlantılı olan ve statükoyu korumak demek olan "düzenli, istikrarlı ilerleme" düşüncesine, bu geleneksel düşünceye karşıt olarak, siyasal düzeyi ekonomik temelden koparmadan ama bu düzeyi başlıbaşına ele alan ve "siyasal gelişme" fikrine ağırlık veren yeni düşüncele ortaya çıkıyor. Bu yeni düşünce tarzı kendini "Özgürleşme olarak siyasal gelişme" formülü ile ifade ediyor.

Bu yeni düşünce tarzını ekonomizmden, tarihsel determinizden marksizmin pozitivist yorumundan kopma düşüncemizle paralel görmekteyiz. (Ayrıca bu yaklaşımın devleti ve onun siyasal-kültürel yapılanmasını incelemede verimli bir yaklaşım olarak görüyoruz). Özgürleşme olarak siyasal gelişme kavramını çağımızın mantığına uygun düşen bir yeni düşünce tarzı olarak değerlendiriyoruz.

Çağımızın temel sorusu ve problematiği, teknoloji de içinde olmak üzere kişinin her türlü maddesel ve moral baskıdan arınmış olarak kişisel potansiyellerini geliştirme özgürlüğüne nasıl sahip olacağıdır. Bu soru Batı Avrupa nın sorusu olduğu kadar, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde bir gelişkinlik ve imkanlar düzeyini yakalamış olan halklar için de geçerli olmuştur. Kuşkusuz bizim gibi Batılı olmayan ülke halkları için bu soru çok daha yaşamsal boyutlarda geçerlidir.

Kuramsal yaklaşımı ve dolayısıyla değerler sistemini reddetmeyen düşünce ve bilim anlayışını benimsediğimiz, kapitalist Batı'da eski sosyalist ülkeler de ve kendi ülkemizde mevcut sistemi koruma, idealize etme yaklaşımlarını, onların çeşitli türevlerini reddettiğimiz için "toplumsal iyi"yi aramak temel ölçütlerimizden biri oluyor. Bu temelde batı demokrasisini evrenselleştiren, idealize eden yaklaşımları reddediyoruz.

İnsanın tüm kişisel potansiyellerini gerçekleştirebilmesi toplumlaşmış, topluma kendi kişiliğini katabilen insandır. Toplumsallaşmış insan yada birey, devlet vesayetinden ve geleneklerden kendini sıyırabilmiş yada devleti toplumsallaştırılarak onun işlevini daraltma siyasal çabasına katılabilmiş yurttaştır. Aynı zamanda birey , toplumsal iyiyi arayan yurttaştır, bu açıdan kişisel potansiyellerini gerçekleştirebilmek için toplumda oluşan kollektif baskıya da karşı çıkabilen kişidir.

"Toplumsal iyi" açısından ölçüt yoksulluğun, işsizliğin, eşitsizliğin durumu gibi iktisadi ögeleri, eğitim düzeyi gibi kültürel öğeleri içerir. Bu ögelerin yanında siyasal ölçüt önemlidir, bu ölçüt yurtuşların siyasal karar alma süreçlerine gerçek katılım düzeyi ile özdeştir.

Özgürleşme olarak siyasal gelişme, bütün bu ve diğer nedenlerle klasik geleneksel ortodoks pradigmadan kopmayı gerektiriyor. "Evrimi, materyalist,tek çizgili, ilerlemeci" paradigma karşısında, "devrimci, çok çizgili, katılımcı, materyalist insanın kişisel potansiyellerini geliştirme açısından hümanist geriye dönüşe açık " yeni bir paradigma getirmeliyiz. Bu aynı zamanda radikal dönüşümcü bir paradigmadır, siyasal karşılığı yada biçimi ise radikal demokrasidir.

Siyasal gelişme düzeyini temel ölçüt olarak aldığımız zaman karşımıza devlet kurumunu ve kuramlarını inceleme gereği çıkar. Özgül bir toplumsal analiz için devlet başlangıç ve merkezde bir konudur. Devlet ideolojisi, politik rejimi, hukuksal ve idari yapılanması ile belirleyici bir ögedir. Devlet herşeyden önce kamusal otoritenin merkezileşmesidir ve bu nedenle devlet özgürleşme ile çelişiktir. Bilim, özgür düşünce ve genel olarak özgürleşme süreçleri merkezi kamusal otoritenin ve geleneğin karşısında yer alan çevrede (çeperde) gelişmiştir.

Bu açıklamalarımız ışığında ortaya konulacak kuramsal çerçeve için düşünce tarzının içeriğini oluşturacağı merkez-çevre paradigmasının, hem yeni gelişmelerin hem de Batılı olmayan bizim gibi toplumların özgül analizinde geçerli ve verimli bir paradigma olacağını düşünmekteyiz.

3- Bağımlılık paradigması ise, üretim tarzı paradigması ile yakındır, modenleşme kuramı ile çelişiktir. Bizim gibi ülkelerin gelişmesinde emperyalist bağımlılığı temel engel sayar.

Kurtuluşu anti-emperyalist bağımlıkçı bir politikada görür. Temel hedef ekonomik ve politik bağımsızlıktır. Buna karşın modernleştirme kuramı emperyalizmi iyi, kötü değerlerinden soyutlayarak, onun girdiği ülkeyi ilerlettiği savını ileri sürer.

Geçmişte üretim tarzı yaklaşımı ile birlikte bağımlılık kuramı temel yaklaşımımızı yada kuramsal çerçevemizi oluşturuyordu. Gerek çağın değiştiği analizimiz, gerekse Türkiye üzerine yapılan özgül toplumsal araştırmalar emperyalizm ögesinin ülkemizdeki rolünün belirleyiciliğini sorgulamayı, eleştirmeyi gerektiriyor.

Tezimiz, geleneksel parti anlayışlarından da kopmayı zorunlu kılıyor. Marksist olsun olmasın klasik parti anlayışları monolitiktir. Marksist temelde iki parti anlayışından sözedebiliriz: biri kendini örgütleyerek toplumu örgütleyen parti (2. Enternasyonal'in Kautsky'ci parti anlayışı, günümüzde sosyal-demokratik partiler) İkinci anlayış, öncüyü örgütleyerek toplumu değiştiren parti (3. Enternasyonal'in Leninci parti anlayışı) Günümüzde komünist partiler ise her iki anlayışın karması, deforme olmuş bir anlayışa saplandılar.

Çağdaş çoğulcu parti ise "yurttaşların siyasal karar alma mekanizmalarına katılımın örgütleyen parti" olmak durumundadır.

Özetle tezimiz, tarihsel süreçleri kavramadaki yöntemle, somut toplumsal gelişmeleri anlamadaki yöntemi birbiriyle özdeşleştirmeyen ve bu nedenle üretim tarzı temel tezini reddetmeksizin merkez-çevre paradigmasını esas alan çoğulcu bir kuramsal çerçeve oluşturma temel fikrine dayanıyor.

Bu çerçeve yada kuramsal çoğulcu yaklaşım marksist olan ve olmayan kuramların birlikteliğidir. En başta marksizmin farklı yorumlarını kapsamalıdır. Toplumu anlamak ve değiştirmek sözkonusu olduğundan, kuramsal yaklaşım anlamaya imkan vermesi için içeriksiz sağ-sol ayrımlarına dayanmaksızın, statükoya karşı çıkan dinsel, mitsel kuramsal yaklaşımları da kucaklamalıdır.

ÇİZGİLİK *KÂMİL MASARACI*

Marksizm

Marksizm 19.yüzyılda,sanayi uygarlığının gelişme döneminde Batı toplumunda sınıf çelişkilerinin parlak bir teorisi olarak ortaya çıktı ve gelişti.

O zamana kadarki tarihin genel gelişimi, Fransız Devrimi, 1848 mücadeleleri, 1871 Paris Komünü marksizmin sınıf çelişkisine ve sınıflar mücadelesine verdiği belirleyici önemi doğruluyordu. Marksizm, insanlığın kurtuluş yolunun sınıflar mücadelesinden geçtiği bir tarihsel dönemin ürünüdür. Bu dönem, üretimin genel olarak mekanik tekrarlarla yapıldığı, hem makinenin hem işçinin hareketinin mekanik tekrarlardan ibaret olduğu, doğa bilimlerinin Newton mekaniği düzeyine kadar gelişebildiği, yığınların blok olarak davranabildiği , işçi sınıfının entegratif bir kimlik oluşturabildiği bir tarihsel dönemdi. Bu koşullarda insanlığın yüzlerce yıllık özlemlerinin gerçekleştiricisi olarak proletarya tarih sahnesindeydi. Marksizm, bu tarihsel protiğin teorik ifadesi oldu.

Marks, birçok yapıtında yaşamın zenginliğine, politik mücadelenin çok seçenekliliğine, öteki düşünürlerin katkılarına işaret etti, zengin bir teorik miras bıraktı. Daha sonra Lenin, emperyalizm çağında yeni gelişmeleri dikkate alan önemli teorik açılımlar getirdi. Batı'da Gramsci ve başka marksist düşünürler yaratıcı çalışmalar yapular.

1920'lerin sonundan buyana, Batı'da işçi hareketinin eski anlamdaki devrimci konumlardan geri çekilmeye ve yeni nitelikler kazanmaya başlamasıyla ve Doğu'da toplumsal düşüncenin stalinizmin tahakkümü altına girmesiyle, marksist teori kimi istisnalar dışında yaratıcı ve eleştirel bir yaklaşımın konusu olamadı. Tam tersine somut bir tarihsel dönemin ürünü olan marksist kavram ve görüşler, yeni koşullara bakılmaksızın Komünist Partilerin ideolojik ve politik konumlarının gerekçelendirilmesinde kullanılan araçlara dönüştüler. Stalin, bu amaçla Marks, Engels ve Lenin'in teorik görüşlerini kodlaştırıp, şemalaştırarak, marksizmi askerileştirerek davranış normu haline getirdi. Marksizm, toplumu kendi kafasına göre tepeden düzenleme, bunun için partiyi kullanmanın söylemsel bir aracına dönüştü, yaratıcı teori dünyevi bir din haline geldi.

Komünist partilerin marksizmle ve daha çok onun özgül, tarihsel bir bileşeni olan ve özel olarak Leninizmin dogmatik bir kodlaması olan Stalinizm (ve onun maoizm, "Enver Hoca'cılık" gibi varyantları) ile özdeşleşmeleri, hem onları kısır ve monolitik bıraktı, hem de markiszmin gelişmesini engelledi.

20. yüzyılda modern burjuva toplumları, Marks'ın öngördüğünden farklı bir şekilde geliştiler. Bu toplumlar genel olarak iki temel sınıf arasındaki kutuplaşmaya göre gelişen ve işçi sınıfı arasındaki kutuplaşmaya göre gelişen ve işçi sınıfının sürekli yoksullaştığı ve genişlediği bir toplum olmadılar. Sınıflar mücadelesi 20. yüzyılda da önemli bir rol oynamakla birlikte, hem bu mücadele yeni nitelikler kazandı, hem de başka faktörler de toplumsal gelişmede belirleyici rol oynamaya başladılar. Marksist düşünce, iki sınıf dışında kalan ve genişleyen, çeşitlenen katmanları yeterince dikkate almadı, aydınların görece özerk rolünü kavrayamadı, Kadın sorunu, ulusal sorun barış sorunu gibi sorunlara dikkat verdiğinde bunları sınıf sorununa tabi olarak ele aldı. Ekolojiyi hiç dikkate almadı. "Sınıfa karşı sınıf" teorisi şeklinde geliştirilen marksist düşünce, çağdaş toplumun zenginliğini, 20. yüzyılın özellikle 1950'lerden sonra hızlanan dinamizmini kavramaktan uzak kaldı.

İdealist düşüncenin marksizmdeki bir kalıntısı olan "son kertede" görüşü, herşeyin son kertede temel bir öze, temel bir belirleyiciye indirgenebileceği görüşü, 19. yüzyılın pratiğinde yanlışlığının ortaya çıkması için yeterince birikim olmayan bu görüş, 20. yüzyılın çeşitliliği içinde de sürdürülünce, marksist teorinin gelişmesinin önünde büyük bir engel oldu. Zaman zaman herşeyin "son kertede ekonomi tarafından belirlendiği", zaman zaman da herşeyin "son kertede politika tarafından iradecilik belirlendiği" varsayıldı. . Böylece ekonomizm ve volontarizm (iradecilik) beslendi. Toplumsal gelişmede rol oynayan başka faktörlere ilgi gösterilmedi, bilgi teorisinde, sosyolojide, psikoloji ve sosyal psikolojide, ulus teori, devlet teorisinde, din teorisinde, informatikte, daha birçok bilim dalında marksizm ilgisiz kaldı. Marksizm de, geleceğin bütün sorunların yanıtının ipuçları varsayıldı.

Marksizm üzerindeki ideolojik tahakküm, onun Batı'da destabilizasyon, Doğu'da stabilizasyon amaçlarına tabi kılınmasını getirdi. Batı'yla ilgili marksist düşünce, daha çok "kapitalizm'in bunalımlar içinde kıvrandığını, hızla çöküşe doğru gittiğini, her alanda olumsuzluğunu söz konusu olduğunu kanıtlamaya yöneldi. Doğu'da ise bütün teorik faaliyet, her şeyin iyi gittiğini öne sürmekle sınırlı kaldı. Böylece, marksistler çağdaş toplumların gerçek yapısını kavramaktan uzak kaldılar.

Ulusal felaket ve savaş dönemlerinde olduğu gibi devrimci durumda ve politik devrim döneminde oluşan geniş politik irade birliğinin bu olağanüstü dönem sona erdikten sonra ortadan kalkacağı, toplumsal, ideolojik, kültürel vb. çeşitlilik ve farklılıkların çıkar farklılaşmasına yol açacağı, bunun kaçınılmaz olduğu, devrimin sağladığı birliğin dağılmaya mahkum olduğu, o nedenle farklılıkların, çeşitliliğin korunacağı bir birliktelik anlayışının gerekli olduğu görülmedi. Bu, farklılıkların "düşmanlık" olarak tanımlanmasını getirdi ve otoriterizmin yolunu açtı. Ekim devrimi'nde yapılan bu hata, daha önce Fransız devrimi sırasında da yapılmıştı. Marksistler gibi o zamanki aydınlanmacıların da devrim sonrası, o aşamadaki genel toplumsal sorun çözüldükten sonra çıkar farklılaşmasının ortaya çıkacağını görememeleri, "ihtilalin çocuklarını yemesi" olgusuna yol açmıştı. Aynı şey Ekim Devrimi sonrasında ve öteki sosyalist iktidarların kurulmasından sonra da yaşandı. 1985'de Sovyetler Birliğinde, perestroyka süreci ilk başladığında da aynı yanlış yapıldı. Bu süreçte gerçekleştirilecek merkezi saptanan dönüşümlerin bütün Sovyet toplumunun çıkarlarını yansıtacağı ve bütün toplumun tek bir perestroyka uygulaması çevresinde birleşeceği varsayıldı, buna uygun politikalar yukarıdan belirlenerek uygulamaya sokuldu. (Ama bu kez kısa sürede, baskı önlemlerine başvurulmadan, gerçek perestroykanın politik demokrasiyi, çoğulcu politik yaşamı güvence altına almak ve bu ortamda her konuda farklı görüşlerin demokratik yarışmasını ve mutabakatını sağlamak olduğu görülebildi). Özetle, çoğulcu mantıktan uzak kalma, marksist teori ve pratiğin geçmişteki en büyük zaafını oluşturdu.

Marksist teori, üretimde mekanizmden elektronizme, karmaşık tarzlara geçişin getirdiği, doğa bilimlerinde Newton mekaniğinden Einstein relativizmine, Planck'ın quantum teorisine, Heisenberg'in kesinsizlik relasyonuna geçişin getirdiği yeni ufukları kavramaktan uzak kaldı. Bunlar, marksist teoriye determinizmi aşma, temel ilke ve paradigmaları gözden geçirip yenileme, Marks, Engels ve Lenin'in görüşlerinin tarihselliğini görüp, bunların geliştirilmesinin zorunlu olduğu kavrama olanağı veriyordu. Üretim tarzındaki, doğa bilimlerindeki gelişmelerden bağımsız olarak toplumsal düşüncenin gelişmesi olanaklı değildi.

İşçi sınıfının tarihsel misyonunun ebedileştirilmesi, sınıflar mücadelesinin biricik devindirici olarak alınması, sosyalizmin kaçınılmaz, zorunlu gelecek kabul edilmesi, marksist teoriyi işçi hareketiyle ve sosyalizm amacıyla bağlı olamayan toplumsal düşünce akımlarıyla, marksist olamayan toplum bilimcilerle düşmanca bir ilişki içine soktu. Hakikat yalnızca marksist düşüncede vardır, ve marksizm herşeyi açıklayabilir marksist olamayan düşüncenin tümü sosyalizm ve işçi hareketi karşısında kapitalizmin savunmasına hizmet eder, varsayımı ile insanlık düşüncesinin öteki kaynaklarından yararlanma ve karşılıklı etkileşimin önü kesildi. Oysa bir düşünce akımı ve teorik faaliyet olarak marksizm, ancak öteki düşünce akım ve ürünleriyle ortak bir alan içinde, düşünce ve bilim dünyasının toplam orga-

nizmasının canlı bir unsuru olarak gelişebilirdi. Toplumsal düşün dünyasından yalıtlanma, tersine parti ve ülke politikasına bire bir, doğrudan bağlanma, tıkanmayı, kendini yinelemeyi, dogmatizmi, dünyevi bir dine dönüşmeyi getirdi.

İşçi sınıfının özel misyonun sona ermiş olması, üretimin bilimin bir alt sistemi haline gelmiş olması, yani sınıfsal bir unsur olmayan bilimin tarih yapıcı haline gelmiş olması günümüzde, sistem, toplumsal formasyon oluşturucu tek bir unsurun artık söz konusu olamıyacağı anlamına geliyor. Şimdiye kadar toplumların gelişmesini açıklayabilen marksist tarihsel materyalizmin bunu dikkate almaması, bir çok sorunun karanlıkta bıraktı. Buraya kadar yapılan değerlendirme, III. Enternasyol geleneğinin marksizmini ele alıyor. Biz bu gelenekten geldiğimiz için, bunu başa aldık. Ne ki, bunun dışında çok çeşitli marksist akımlar da varoldu. Marksist ve neomarksist düşünürler, özellikle Batı Avrupa'da önemli katkılarda bulundular. Marksizm çok sesli oldu hep. Ama çoğulcu bir marksizm, çoğulcu bir parti anlayışına ulaşılamaması, bu çok sesliliğin bir zenginliğe dönüşmesini önledi.

Marksizm yaklaşık yüzelli yıldır, daha insanca bir dünya özleminin teorik ifadesi oldu ezilen, hakları ellerinden alınmış, özgürlük ve refah isteyen milyonlarca insanı yüreklendirdi, sayısız seçkin aydının düşüncesini etkiledi. Dünyayı değiştirmenin en esinlendirici teorisi, toplumsal düşüncedeki en ileri adım oldu. Yöntemiyle, teorik mirasıyla, toplumsal mücadelelerdeki rolüyle, dünyayı değiştirmenin ve değiştirememenin zengin deneyimiyle, marksizm bir kültürdür ve insanlık kültürünün vazgeçilmez bir parçasıdır. Bütün bu nitelikleriyle marksizm, dünyayı değiştirmede bir teorik ufuktur.

Marksist teorini geliştirilmesi, yenilenmesi insanlık kültürüne yeni bir katkı olacaktır. Marksizm kendi başına dogmatik, ya da yaratıcı, ölü ya da canlı değildir, belirleyici olan dünyayı değiştirme mücadelesindeki marksistlerin yaratıcı ve canlı olmasıdır. Çıkış noktası marksistlerin düşünce tarzlarını yenilemesidir.

Çağdaş Dünya

Bilimsel-Teknik devrimin ve toplumsal bilinçteki gelişmelerin sonucunda, "sanayi uygarlığı çağı" ya da "Yeni Çağ", "Büyük Fransız Devrimi'nin ve Büyük Ekim Devrimi'nin Çağı" ve onun son aşaması olan "Emperyalizm çağı" sona ermiş bulunuyor.

21. Yüzyılın eşiğinde insanlık teorik olarak henüz tam kavrayamadığımız yeni bir çağa adım atıyor. İnsanlığı bu köklü çağ dönüşümü döneminde büyük tehlikeler ve büyük olanaklar bekliyor. Olanakları gerçekliğe dönüştürmek, güçlü bir politik iradeyi gerektiriyor.

Kol emeğini ve doğal hammaddelerin önemi azalıyor, mikroelektronik ve biyoteknolojiyle üretim mekanik tekrarlar süreci olmaktan çıkıp değişken teknolojik süreçlere dönüşüyor, üretimin candamarları büyük İşletmelerden, görece küçük bilim-teknik birimlerine kayıyor, üretim bilgi yoğun bir süreç oluyor, bilim belirleyici hale geliyor, altyapıya ve üstyapıya derinlemesine nüfuz ediyor üretim biliminin bir altsistemi haline geliyor, yüksek verimlilik ve çeşitlilik temelinde "seri üretim-yığınsal tüketim" modeli, üretimin ve üreticinin, tüketimin ve tüketicinin çeşitlendiği bir modele evriliyor, üretim araçlarının yeniden üretiminden çok, bilgi üretiminin araçlarının yeniden üretiminden çok, bilgi üretiminin araçları önem kazanıyor. Üretimin basit ve tabi bir vidası rolündeki geleneksel işçinin yerine, bilimsel-teknik niteliği yüksek, yaratıcılığa sahip, tabi kılınması kolay kolay olanaklı olmayan yeni işçi öne çıkıyor.

Üretim araçlarının mülkiyeti ile yönetimi birbirinden ayrılıyor, mülkiyet yaygınlaşıyor, genel olarak bilgi, özel olarak yönetim bilgisi belirleyici hale geliyor.

Hızla büyüyen verimlilik refahı yaygınlaştırma olanağı getiriyor. Öteyandan kullanım değerlerinin sorumsuzca israfı korkunç boyutlara varıyor.

Gerek işçi sınıfının, gerekse burjuvazinin geleneksel kimliği dağılıyor, bu sınıflar kendi içinde çeşitleniyor, bütünsel bir kimlik oluşturucu özelliklerini yitiriyorlar, ara katmanlar hızla çeşitleniyor, toplum artan çeşitliliklere ve farklılıklara doğru evriliyor.

Sosyal-zaman hızlanıyor, öteyandan bu değişimler ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye eşitsiz gelişiyor.

Emek-sermaye çelişkisinin yanısıra, başka çelişkiler derinleşiyor, yeni çelişkiler ortaya çıkıyor, bunlar birbirlerini karşılıklı etkiliyorlar. Üretim alanı dışındaki toplumsal ve özel yaşamdaki yabancılaşmalar ve eşitsizlikler derinleşiyor.

Bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler ile insanlığın bilinci arasındaki makas açılıyor. Bilim ve teknolojideki kazanımların olumsuz sonuçlara da yol açma olasılığı artıyor.

Devlet dışı iktidar odakları artıyor ve yaygınlaşıyor. Baskı rejimleri yerini rıza rejimlerine bırakıyor. Yurtaşların politik süreçlere katılım olanakları genişliyor. Üretimde ve politikada şiddetin rolü azalıyor. Militarist ve emperyalist politikalar güçlü bir barış bilinciyle karşılaşıyor. İnsan hakları ve ekoloji bilinci yaygınlaşıyor.

Bütün bunlara karşın, artan olanaklardan yararlanma eşitsiz ve dengesiz gelişiyor, üretimde, bilgi ve enformasyon dağılımında, toplumsal yaşamda, aile yaşamında, politik yaşamdaki eşitsizlikler, hem katılım olanaklarının genişlemesini, hem de yurtaşların mevcut olanaklardan yararlanmasını sınırlıyor.

İşçi sınıfının yanısıra, yeni toplumsal özneler özellikle bilgi ve bilgi araçları üreticileri. Sayısız çelişkilerin ürünü bu özneler, her biri ayrı ayrı ve görece özerk konumlardan değişimde rol oynuyorlar. Katılımcı sosyal hareketler, toplumsal mücadelenin yeni biçimlerini, yeni platformlarını yaratıyorlar, tahakkümü, tabiyeti red ediyor, özgürleşme ve demokratikleşme talep ediyor, bunun gerçekleştiricisi oluyorlar.

Üretim tarzındaki değişim yeni üretim koşulları ve ilişkileri, yeni toplumsal bilinç, sosyal ve politik mücadelenin, konularını ve biçimlerini, aynı zamanda mücadele tarzını köklü biçimde değiştiriyor.

Tarihsel özne, işçi sınıfı ile sınırlı kalmaktan çıkmış, çoğulculaşmış bulunuyor.

Daha kapital ilişkisinin ağır bastığı koşullarda sosyalist unsurlar ve yapılar oluşabiliyor.

Toplumu merkezi olarak planlamak ve projelendirmek, bütün olarak yönlendirmek olanaksız bulunuyor. Her sorunda ve somut aşamada tercih edilebilecek birçok seçenek ortaya konabiliyor.

Bütün bu süreçler dünya çapında, global ve her alana nüfuz eder şekide, evrensel karakter taşıyor. Hızla artan uluslararasılaşma ve telekomüniksayon, entegratif süreçleri çeşitlendiriyor ve hızlandırıyor, "ulus-devlet" eskiyor ve gereksizleşiyor. Öteyandan ulusal kimliğin özgür ifadesi daha çok önem kazanıyor.

Çağdaş bilimsel-teknolojik süreçlere ve demokratikleşmeye ayak uyduramadağı, insanın yaratıcılığını özgürleştiremediği için, 20. yüzyılın sosyalizm uygulamaları iflas etmiş bulunuyor. Dünya kapitalist ve sosyalist sistemler olarak, birbirine karşıt ve düşman iki kutba bölünmüş olmaktan kurtulmuş, çok merkezli, çok kutuplu, yani kutupsuz bir dünya olmuştur. Sovyetler Birliği, sancılı bir süreç içinde kendini yenilemeye, ekonomisini, toplumsal ve politik yaşamını çağdaş düzeye çıkarmaya çalışıyor. Asya, Afrika, Latin Amerika'daki gelişmeler sonucu, devlet tipleri çeşitleniyor.

Emek-sermaye, gelişmiş Kuzey-yoksul Güney, Doğu-Batı çelişkileri tehlikeli sonuçlara yol açacak şekilde varlığını sürdürüyor, gelişmiş Batı ülkelerinde (dünya nüfusunun beşte biri) toplumun

üçte ikisi refahtan pay alırken üçte biri toplumun kenarında yaşıyor, dünya nüfusunun beşte dördünü oluşturan çeperde bu oran tersine dönüyor, toplumun en az üçte ikisi kenarda yaşıyor. Yoksul çeperin gelişmiş ülkelere borcu hızla artıyor. Dünya ülkelerinin olanaklardan yararlanma eşitsizliği artıyor. Öteyandan karşılıklı bağımlılık artıyor, çeperde de gelişme oluyor, dünya ekonomisine entegrasyon ve teknoloji gelişiyor. Bağımlılık ve karşılıklı bağımlılık karmaşık bir şekilde birlikte ilerliyor. Uluslarötesi tekeller bu süreçte, hem kendi bencil çıkarlarını gerçekleştiriyor, hem de modernleştirici bir rol oynuyorlar.

Bütün insanlığı tehdit eden global sorunlar derinleşiyor. Bunların başında nükleer ve öteki kitlesel imha silahlarının varlığı, çeşitli bölgelerde olağanüstü silah yığılması, ekolojik dengenin bozulması ve merkezle çeper arasındaki gelişme uçurumu geliyor. Barış, silahsızlanma ve ekoloji sorunu insanlığın geleceğinin güvence altına alınması için ivedilikle çözüm talep ediyor, öteyandan bütün öteki sorunları derinden etkiliyor. Geleneksel üretim ve yaşam tarzının, politika tarzının, herşeyden önce bakış açısının değişmesi, insanın ve insan-doğa uyumunun merkeze alınması kendini dayatıyor. Artık hiçbir ülke kendi sorunlarını tek başına çözemez, hiçbir global sorun bir ülke yada ülke grubu tarafından çözülemez.

Çelişkili, hızla farklılaşan, ama karşılıklı bağımlı ve bütünsel bir dünyada yaşıyoruz. Çelişki ve farklılıkların ürün olan mücadele ve yarışmanın, bütünselliğe zarar vermemesini ve karşılıklı bağımlılığın gereklerine yanıt vermesini sağlamak belirleyici önem taşıyor.

Bütün sorunlara ve politika tarzına, kadın bakış açısından yaklaşmak, insanı merkez almanın zorunlu önkoşulu olmuş durumdadır.

Sınıfsal, ulusal, zümresel, dinsel, cinsel, idelojik ve kültürel bencillik, egoizme dayalı, kendi çıkarını, kendi hakikatini, kendi değerlerini zor yoluyla geçerli kılma, 21. yüzyılın eşiğinde de insanlık gelişmesinin önündeki en önemli engel olarak duruyor. En tehlikeli biçimde, emperyalizm ve soğuk savaş döneminden arta kalma militarizt politikada ifadesini bulan tahakküm ve dayatmacılık insanlığı tehdit ediyor. Son üç yüz yılda oluşan, özellikle Fransız Devrimi ve Ekim Devrimi'nin verdiği ivmelerle genişleyen, son otuz yılın barış ve özgürleşme hareketleriyle derinleşen hümanist değerler ve insan hakları; sınıfçılığın, ırkçılık ve şovenizmin, cinsiyetçiliğin ve fanatizmin tehdit ve sınırlamaları altındadır. Ne var ki, ekonomik, politik, kültürel ve ahlaki ortak değerler, bütün insanlığın paylaştığı değerler, dar ve egoist değerlerden giderek daha etkili hale geliyor. İnsan bilincinde genel insanlık çıkarları, dar sınıfsal, zümresel, kişisel, ulusal, cinsel, dinsel, ideolojik çıkarlardan daha üstün bir yer kazanmaya başlıyor.

Bütün bu olgular, emperyalist politikalardan, militarizmden, şiddete dayalı çıkar gerçekleştirme anlayışından vazgeçilmesi yönünde güçlü bir baskı yaratıyor. Ne ki, emperyalist politikaların sona ermesi kendiliğinden gerçekleşmiyor. Bunun subjektif olarak gerçekleşmesi için mücadele, güçlü bir politik irade gerekiyor.

Dünya çapında 20. yüzyıl boyunca etkili olmuş bütün politik akımlar, içine adım attığımız çağın gerçeklerine ayak uydurabilmek için bir arayış içindedir. Yeni gerçeklikler hemen hemen bütün akımların tıkanmasını getirmiş, bunun sonucu farklı boyutlarda ve derinlikte de olsa bir bunalım sürecine girişmiştir. Liberal akım, devletin rolünün giderek azaldığı, piyasaya ve düşünceye müdahale etmediği liberal ekonomi-liberal demokrasiyi hiçbir yerde gerçekleştirememiş, sosyal demokrasi önemli kazanımlarına rağmen sınırlı kalmış, evrenselleşememiş bulunuyor. 20. yüzyılın başlarında ve ortalarında büyük başarılar kazanmış, insanlığa büyük değerler katmış olan komünistler, 21. yüzyılın eşiğinde bu yüzyılın en büyük yenilgisini yaşıyorlar. Anti-emperyalist ulusal kurtuluş hareketi heryerde tıkanmış bulunuyor.

Geleneksel politik akımların bunalımı, bütün ülkelerde insanların partilerden uzaklaşmasına yol açıyor. Bütün partiler, kendilerini yenilemek zorundalar ve bunun için bir arayış sürecinde bulunuyorlar. Partisiz politik yaşam, dolayısıyla gelişme olamayacağına göre, şimdi ağır bir sorumluluk altındayız. Ekonomideki, günlük yaşamdaki, toplumsal bilinçteki, uluslararası yaşamdaki hızlı gelişmelerin gerisinde kalmış olan politik yaşamı, öncelikle de kendimizi yenilemek, gelişmeyi yakalayabilecek düzeye çıkmak görevi önümüzde duruyor.

Giderek artan bir farklılıklar ve çelişkiler toplamı olan dünyamızda, eski uygarlığın ataletinin zorlamasıyla, karşıtlıklar, tahakkümcülük egemen olması ve insanlığın yokolmanın eşiğine gelmesi, bir felaket (Katastraf) yaşanması tehlikesi kadar, bugünkü yıpratıcı durumun sürüp gitmesi tehlikesi'de sözkonusudur. Çıkış yolu çoğulculuk, karşılıklı hoşgörü, eşit haklı yarışma, kendi çıkarını genelin çıkarı için sınırlama, mutabakat, ortak değerlerin egemen olmasıdır. Tarihsel gelişme içinde tekrar tekrar ortaklaşa geliştirilecek değerler olarak ortak değerlerin egemen olmasıyla, politikanın sağduyu ve akıl yoluyla yeniden yapılanmasıyla, dünya düzeni demokratik (bütün bileşenlerin eşit haklı katılımıyla), adil (bütün bileşenlerin çıkarlarının dengelenmesiyle) ve barışçıl, insancıl şekilde yeniden yapılandırılabilir. Savaş ve barış sorunu, ulusal sorunlar, ancak böylesi bir politik ahlak ve kültürün egemenliği yoluyla çözülebilir olmuştur. Dünya evimizin demokratik bir parlamentosu ve bir dünya hükümeti, BMÖ'nün bu yönde geliştirilmesi düşünülmesi gereken bir öneridir. Yeni uygarlık bu çözümlerin olanaklarını hazırlıyor, bunların gerçekleşmesi için dünya çapında güçlü bir subjektif tercih gerekiyor. Gündemdeki politik yenilenmenin ana doğrultusu, ortak hümanist değerlerle çeşitli temellere dayalı dar bencil değerler arasındaki tahripkar karşıtlığı çözebilmek olmalıdır.

Yeni Demokrasi Anlayışı
Yeni Sosyalizm Anlayışı
Yeni Demokrasi ve Sosyalizm Mücadelesi

Modern toplumda bütün herşeyi, bütün gelişmeyi "son kertede" de olsa, belirleyen değişmeyen bir temel, bir "öz", bir öncellik söz konusu değildır. Alt yapı kadar üst yapı da aktiftir. Hareketi ikisi arasındaki organik bağ sağlıyor. "Dünyayı değiştirme" faaliyeti, modern toplumun bütün alanlarında, gerek altyapıda, gerek üstyapıda, gerekse ikisi arasındaki bağ alanında köklü dönüşümlere yönelmeyi, bunların birini ötekinin önüne koymamayı, birbirlerine bağımlı kılmamayı, aynı anda bütün alanlara birden yönelmeyi gerektiriyor.

Bu olgu, bizim gerek demokrasi ve

sosyalizm anlayışımızı, gerekse ikisi arasındaki ilişkiye yaklaşımımızı gözden geçirmemizi zorunlu kılıyor.

Tarihsel olarak önce demokratik görevler çözülür, bunu sosyalist görevlerin çözülmesi izler; demokratik görevler daha çok kapitalizm öncesinin ilişkileri ile kapitalizmin gelişmesi arasındaki çelişkilerden doğar, sosyalist görevler ise sermaye-emek çelişkisinden doğar, şeklinde özetleyebileceğimiz yaklaşımın gözden geçirilmesi gerekiyor. Bu yaklaşım demokrasi ile sosyalizm arasında bir öncelik-sonralık ilişkisi kurulur. Bunları insanlık gelişmesinin iki farklı aşaması olarak ele alıyor.

Marksizmin çıkış noktası, Fransız Devrimi ile demokratik görevlerin genel olarak çözüldüğü, sosyalist görevlerin çözümü için yeni bir devrimin, sosyalist devrimin gerekli olduğuydu. Fransız Devrimiyle birlikte burjuvazinin tarihsel misyonu tamamlandığı, ilerici işlevi kalmadığı için, demokratik görevlerin çözülmediği alanlarda ve yerlerde, bunların çözümü de işçi sınıfının görevi arasındaydı. Emperyalizm çağında ve tekellerin egemenliği koşullarında demokratik görevlere yenileri eklendi. Ara katmanların ortadan kalkmadığı görüldü. İşçi sınıfının hegemonyası sorunu gündeme geldi. İktidara gelebilmek için demokratik görevlerde yoğunlaşıldı (aşamalı devrim stratejileri, emekçileri güncel taleplerinden yakalama anlayışı), iktidara gelindikten sonra da, bunu koruyabilmek için,sosyalist görevlere ağırlık verildi ("savaş komünizmi", "kooperatifleştirme" vb.), tarihsel olarak daha ileri olan sosyalist görevler çözüldükçe, demokratik görevlerin çözülmüş olacağı varsayıldı.

Demokrasi ve sosyalizm arasında bir öncelik-sonralık kurulması, ikisine farklı değer biçilmesi, demokrasinin daha çok araç olarak görülmesine, gerektiğinde sosyalizm için feda edilebilecek birşey olarak alınmasına yolaçtı. Bu, demokrasinin değerlerinin burjuvaziye terkedilmesine, demokrasi güçlerinden yalıtlanmaya neden oldu.

Şimdi görebiliyoruz ki, demokrasi ve sosyalizm, insanlığın gelişmesinin, toplumun hareketinin iki farklı yanıdır, toplumun gerçek hareketinin iki niteliğidir. İnsanlığın maddi ve entellektüel gelişmesinin sonucunda her ikisi de insanlığın gündemine köklü olarak 19. yüzyılda girmiştir ve her ikisi de insanlık varoldukça varolacaktır. Her ikisi de gelişip, zenginleşecektir.

Sosyalizmi asıl süreç ve demokrasiyi onun bir unsuru olarak alan anlayış kadar, demokrasiyi asıl süreç ve sosyalizmi onun bir unsuru olarak alan anlayış da gelişmeyi ve perspektifi tam açıklayamıyor. Çünkü her iki anlayış da demokrasi ve sosyalizmin (özgürlük ile eşitliğin) hem birbirlerini çektikleri ve tamamladıklarını, hem de bir birlerini ittiklerini ve karşı karşıya geldiklerini görmüyor. Çeşitlilik toplumu olan modern toplumun hareketi her ikisine de ihtiyaç duyuyor.

Demokrasi insanın özgürleşmesi, bireyselleşmesi, çeşitliliğin çoğulculuk olarak ifadesini bulması vb. olarak toplumsal hareketin tarzını ifade ediyor. Modern toplumda çeşitliliğin artması, monolitiklikten artan ölçüde heterojenliğe geçiş, demokrasinin geliştirilmesini zorunlu kılıyor. Bu temelde, klasik demokrasi anlayışı ile yetinmeyen, temsili demokrasiyi katılımcı demokrasi ile tamamlayan, sivil toplumu, bireyi devlet dışında iktidar, güç sahibi yapan, eşit haklılık tanıyan bir demokrasi anlayışını geliştirmeliyiz. Katılımcı demokrasi dünyanın hiçbir yerinde yoktur ve güncel perspektifimiz olmalıdır.

Kadının erkek egemenliğinden kurtulması, ulusların hak eşitliği, devletler, uluslar, sınıflar, cinsler, dinler, bireyler arası ilişkilerin şiddet kullanımından arındırılması yeni demokrasi anlayışımızın vazgeçilmez unsurlarıdır.

Bütün bunlar gerek toplumların iç ilişkilerinin, gerekse genel dünya düzeninin demokratik yeniden yapılandırılmasını gerektiriyor.

Sosyalizm, üretim tarzından gelen eşitsizliklerin aşılması, genişleyen eşitlikler, sivil toplumun ve bireyin iktidar, güç sahibi olabilmesinin maddi ve manevi temelleri dayanışma olarak toplumsallaşmayı,toplumun hareketinin içeriğini ifade ediyor. Kapital ilişkisinin egemenliğinin alternatifi olarak sosyalizm fırsat eşitliğinin biçimsel değil, reel olmasını amaçlıyor. Bütün mesleklerden, bütün cinslerinden, bütün uluslardan, bütün dünya görüşlerinden insanlar için eşit haklılık ifade ediyor. Yeni sosyalizm anlayışı bunların ötesinde ve bunların hepsini yeni tarzda ifade etmek üzere, bir eko-kalkınma, ekolojik dengeyle uyum içinde bir üretim tarzını içermek zorunda.

İnsan toplumlarının gelişmesinde, hem altyapıda, hem üstyapıda, hem sosyal-ekonomik yapıda, hem sosyal-kültürel yapıda çeşitlenmenin, farklılıkların arttığını ve daha da artacağını görüyorsak, özgürlük ile eşitliğin, bireysel ile toplumsalın, devlet ile sivil toplumun, merkez ile çevrenin, piyasa ile planlamanın, yerel ile globalin, ulusal ile kozmopolitin hem birbirleriyle sürekli çelişeceklerini, karşıtlıklara yol açacağını, hem de birbirlerini tamamlayacağını; karşılıklı varlıklarının zorunlu olduğunu, birini ötekine mutlak olarak tercih etmenin olanaklı olmadığını da görürüz. Buradan çıkarak demokrasi ve sosyalizmin birlikte savunulması gerektiği sonucuna varırız.

Sosyalizm ve eşitlik hareketleri demokrasiyi genişletiyor, ona yeni içerikler katıyor, aynı şekilde demokrasi sosyalizmin tabanını genişletiyor, onu geniş yığınların yaratıcılığı haline getiriyor.

Demokrasiyi ve sosyalizmi aynı anda, birini ötekinin önüne koymadan, birinin gerçekleşmesi için ötekinin gerçekleşmesini beklemeden savunmalıyız. Özgürleşme ile eşitliğin ve toplumsallaşmanın çelişkisini "çözme"nin yolu, farklılıkların, farklı kimlik ve çıkarların, farklı görüşlerin özgürce yarışmasını sağlamak, ortak noktalarda ise mutabakatlar gerçekleştirmektir. Yarışma da, mutabakat da zorunludur. Bunlar bize yeni politikanın ipuçlarını veriyor.

Demokrasi 20. yüzyılda önemli gelişmeler gösterdi. Ama gene de bütün insanlığın önünde gerçekleştirilecek bir hedef olarak duruyor. Sosyalizm de 20. yüzyılda büyük değişikliklere temel oldu. Önemli deneyler kazanıldı. Şimdi, başlayan yeni dönemde, nisanlığı hem büyük tehlikeler bekliyor, hem de demokrasi ve sosyalizmi temel alan yeni bir topluma ulaşma olanakları artıyor. Modern toplumun analizi ve geride kalan sanayi uygarlığının deneyimleri temelinde geliştirilmiş bir demokrasi anlayışına ve geliştirilmiş bir sosyalizm anlayışına dayalı bir "demokrasi ve sosyalizm toplumu" tasarımı, insanlığa önerilmek durumunda.

Bireyin özgür gelişmesinin herkesin temeli olduğu, insanın insan tarafından sömürülmediği, her türlü hegemonik ilişkinin sona erdiği, bilinçli insan amaçlarının gerçekleştiği bir toplum;

Ekonomik, sosyal, politik, kültürel bütün alanların toplumsal örgütlenme biçimleri konusunda eşit haklı bir yarışmayı sağlayarak bir çoğulculuk içinde ortak değerlere sürekli yenilerinin eklendiği bir toplum;

Girişimcinin emekçiye, yönetenin yönetilene, erkeğin kadına, ulusun ulusa, dinindine, dindar ve dinsizin birbirlerine, insanın doğaya egemen olmadığı, bütün ilişki ve davranışların tahakkümden kurtulduğu, özgürleştiği bir toplum; İnsan toplumuyla doğanın uyum içinde geliştiği bir dünya,....

Bu belli bir toplum modeli, önbelirlenmiş bir sistem, masabaşında topluma verilecek bir biçim olamaz, ancak toplumun şimdiye kadarki durumuna son veren gerçek hareketi, yığınların yaratıcılığı olarak tanımlanabilir.Tasarımın uçu açıktır, her aşamada insanlığın o aşamadaki kültürel birikimine uygun olarak entellektüel projelerin ve sosyal eğilimin toplam sonucu olarak gerçekleşebilir ve her aşamada öngörülemiyecek yeni nitelikler ve biçimler kazanır, toplumun kendi hareketini bilinçli olarak düzenlemesi süreci olarak gerçekleşir.

Demokrasi ve sosyalizmin unsurları bugünden oluşmaktadır ve bu süreç ancak global (bütün ülkeleri kapsayan) ve evrensel (bütün alanlara nüfuz eden) bir şekilde gelişebilir.

Maddi ve entellektüel alandaki gelişmeler, demokrasi ve sosyalizm gelişmesinin olanaklarını hazırlamakla birlikte, onlara karşıt birikimleri de hazırlamakta, bu nedenle de, ne demokratikleşme ne de sosyalizm bir kaçınılmazlık, bir zorunluluk karakteri taşımamaktadır. Demokrasi ve sosyalizm, ancak bu doğrultuda, ona gerçekleştirmeye kararlı bir politik irade, bilinçli bir tercih varsa gerçekleşebilir. Politik mücadelenin konusudur.

"Demokrasi ve sosyalizm toplumu"

ÇİZGİLİK *KÂMİL MASARACI*

yönünde irade belirten güçler, günümüzde geleneksel işçi sınıfıyla sınırlı değildir. Çok çeşitli faktörler, özgürlük, eşitlik, dayanışma, insan aklı ve doğa gibi, insanlığı böylesi bir topluma götürecek değerlerin yandaşlarının genişlemesini, sosyal, kültürel, ulusal ve diğer farklılıkları aşan birliktelerin oluşmasına temel oluyor. Demokrasi ve sosyalizm kültürü, politik yelpazede, sosyal demokrat, komünist, yeşil, humanist akımları kendine çekiyor. İçine girmekte olduğumuz çağ, sosyal-sınıfsal, sosyal-politik ve kültürel kümelenmelerin yeniden düzenlenmesini, politik aktörlerin yeniden yapılanmasını zorunlu kılıyor.

Gerek dünyada, gerek Türkiye'de demokrasi ve sosyalizm mücadelesini yeni gerçeklere uygun şekilde yürütebilecek yeni politik özne, daha çok, sosyal demokrat ve komünist hareketin karşılıklı etkileşim içinde kendilerini yenilemelerinden oluşabilir. Yeşil ve feminist hareket bu yenilenmeye önemli bir dinamizm katabilir. Marksistlerin birlik ve yenilenme süreci böyle bir perspektife oturursa, dönüştürücü bir işlev görebilir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, sosyal demokrat partiler Batı toplumlarında demokrasi ve sosyalizm yönünde önemli dönüşümler gerçekleştirdiler. Ama bugün onlar da komünistler gibi yeni arayışlar içindeler. Birinci Dünya Savaşına, daha sonra Rus ve Alman Devrimlerine karşı tutum farklılıklarının ve demkorasiye yaklaşımdaki farklılıkların yol açtığı II. ve III. Enternasyonal karşıtlığının bugün politik bir önemi kalmamıştır. Barış, demokrasi, sosyalizm ortak değerler olarak benimsenmektedir. Sosyal demokratları, kaçınılmazlıkla Batı'nın egemen güçlerine yakınlaştıran, komünistlerden uzaklaştıran soğuk savaşın sona ermesi, komünistlerin soğuk savaşın taraflarından birinin uzantısı görünümünü terketmeleri, bu iki sol akımın kendilerini yenilemeleri için büyük olanaklar yaratıyor.

Batı ülkelerinin demokratikleşmesinde bu ülkelerde sosyalizmin unsurlarının gelişmesinde sosyal demokratların yanı sıra önemli rol oynamış olan Komünist Partiler, Doğu ülkelerinde sosyalizmi kurma deneyinde başarısız kaldılar. Bu başarısızlık Batı KP'lerini de büyük ölçüde etkiledi.

Ekim Devrimi'nin büyük başarısı, tek parti iktidarında demokrasinin önemsenmemesi ve sosyalizmin otoriter bir kalkınma anlamına dönüşmesiyle büyük bir yenilgiye dönüştü.

Sosyalizmin, Doğu ülkelerinde, devlet iktidarının ele geçirilmesiyle, yeni toplumun yukarıdan aşağı kurulması olarak algılanması, yeni toplumun ise "eski toplum"un her alanda tam tersinin yapılmasıyla kurulacağının sanılmasıyla, trajik sonuçlara yol açıldı.

Çok sınıflı, çok katmanlı toplumda "proletarya diktatörlüğü", azınlık iktidarı oldu, sivil toplumun yokluğunda bu iktidar tek partinin giderek onun genel sekreterinin ya da Merkez Komitesinin iktidarına dönüştü. Stalin döneminde yığınsal katliamlara varan insanlık suçları işlendi. Karşıtına yaşam hakkı tanımama anlayışı, sınıfa karşı sınıf anlayışı, hakikatin tekeline sahip olma anlayışı, toplumların önceden belirlenmiş kesin yasallıklara göre gelişeceği varsayımı, bunlara temel oldu. Kapitalist özel mülkiyetin alternatifi olarak devlet mülkiyetinin benimsenmesi, iktidar tekelciliğine ekonomideki tekelciliğin, monolitikliğin, tekdüzeliğin eklenmesini getirdi. İdeolojik tekelcilik bunları tamamladığında, doğal gelişme potansiyelleri tıkanan toplumlar oluştu. Parti, devlet, ekonomi aygıtlarının içiçe geçmesiyle, sonderece hantal ve toplum dışı bir yapı oluştu. Ekonomide gelişmeyi sağlayan piyasa, rekabet, kar gibi kurumlar, politikada gelişmeyi sağlayan parlamento, oy hakkı, politik çoğulculuk, kuvvetler ayrımı gibi kurumlar, kültürel gelişmeyi sağlayan düşünce özgürlüğü, ideolojik, kültürel çoğulculuk gibi kurumlar "yeni toplumu" yukarıdan aşağıya kurma, toplumu merkezi planlayıp düzenleme anlayışı sonucu yokedildi. Varılacak hedeflerin masa başında saptandığı sonu kapalı toplum modeli, "düşman"ın etkisine karşı koruma gerekçesiyle çekilen "demir perde" ile dışa da kapandı. Sosyalizm, tek tek ülkelerin Sovyetler Birliği'nin, Çin'in ve ötekilerin çıkarlarıyla özdeşleştirildi.

Toplumu bir fabrika ordu gibi yukarıdan aşağı örgütleme, geliri tepeden dağıtma anlayışıyla geleneksel Doğu despotizminin, Doğu devlet anlayışının ve hızlı, aşamaları atlayan kalkınmacı anlayışın özgül bir bileşimi olan Stalinizm, Stalin'in kişisel özelliklerinde en insanlık dışı boyutlara varmakla birlikte, Doğu'nun bütün sosyalist ve devrimci hareketlerinde tipik taşıyıcılar buldu.

Ekim Devrimi'nin bütün dünyayı sarsan ve şevklendiren ortamında dünya komünistlerinin gönüllü birliği olarak oluşan Komüntern, daha sonra dünya çapındaki devrimci dalganın geri çekilmesiyle işlevsizleşti, Stalin döneminde Sovyet çıkarlarının bir aracına dönüştü. Stalinizm ve onun çeşitli varyantları, yalnız sosyalizmin değil, komünizm hareketin de tıkanmasına yol açtılar.

1956-1968 müdahaleleriyle Doğu sosyalizmi, Ekim Devrimi ve onu izleyen devrimlerle kazandığı politik-ahlaki meşruiyeti büyük ölçüde yitirdi. 1980'lerdeki büyük ekonomik tıkanıklık ve bunalımlarla, sağladığı hızla kalkınma ve sosyal haklarla kazandığı ekonomik meşruiyeti de yitirdi. Sovyetler Birliği'nde bütün tıkanıklığa rağmen ortaya çıkan perestroykacı hareket, dünya barışına ve silahsızlanmaya yaptığı büyük katkıyla ve ülkeyi modernleştirme çabasıyla dünya çapında yeni bir meşruiyet ve destek kazanırken, Doğu Avrupa ülkelerinde tıkanan rejimler güçlü halk hareketleriyle tarih sahnesinden silindi. Şimdi geleneksel sosyalizmin ülkelerinde, yeni sosyalizm güçleri ve yeni arayışlar gündemdedir. 70 yıllık deneyimin ışığında, sosyalizmi, belli bir toplum modeli, önbelirlenmiş bir sistem, yukarıdan topluma verilecek bir biçim

olarak değil, Marks'ın tanımladığı gibi, toplumun şimdiye kadarki durumunu ortadan kaldıran gerçek hareketi, yığınların yaratıcılığı olarak görmek gerekiyor.

Toplumun hareket tarzı olarak sosyalizm, ancak demokrasiyle birlikte ve korunma ve geliştirmeyi, kaldırma ve aşmayı, gerileme ve yükselmeyi içeren bir süreç olarak gerçekleşebilir.

Günümüzde "demokrasi ve sosyalizm toplumu" yönünde ilerlenmesi, yalnızca iktidara yönelik bir anlayışla yada yalnızca üretim ilişkilerinin değiştirilmesi ile olanaklı olamaz.

Çağdaş toplumun egemenlik sisteminde devlet iktidarı hala belirleyici bir rol oynamakla birlikte, iktidar yaygınlaşmış, çok odaklı hale gelmiş, çoğu durumda "görünmez", "elli tutulmaz" bir nitelik kazanmıştır.Türkiye de bu eğilimin dışında değildir. Böyle bir toplumda ve Kışlık Saray'ın ele geçirilmesi gibi tek bir eylemle, ne de parlamentoda çoğunluğun, dolayısıyla hükümetin kazanılmasıyla "iktidara gelmek" olanaklıdır. Hükümete gelmeyi elbette amaçlamak gerekiyor, ama bu, dönüşümü başlatmak ve sürdürmek için yeterli olmayacaktır.

İktidarın kendisinin de bizzat dönüştürülmesi gerekiyor. Devletin en aza indirilmesi, sivil iktidar odaklarının yaygınlaşması, çoğulculaşması ve toplumsallaşması, egemen güçlerin politika dışında tuttuğu geniş kesimlerin kendi sorunları için günlük yaşamlarında iktidar sahibi yapılması gerekiyor. Sivil toplumun da demokratikleşmesi gerekiyor. Devlet ile sivil toplum arasında yeni bir denge kurulması ihtiyacı kendini dayatıyor. Bütün bunlar yalnızca devlet iktidarı eliyle, "tepeden" yapılamaz, sivil toplumun da aktif rolü söz konusudur. Bütün bunların yapılması için "iktidara gelmeyi beklemek" de gerekmiyor, bugünden bütün bu alanların dönüşmesi için çalışmak gündemdedir.

Yalnızca üretim ilişkilerinin dönüşmesiyle, özel mülkiyetin ağırlığının yerini toplumsal mülkiyetin ağırlığına bırakmasıyla da demokrasi ve sosyalizm yönünde dönüşüm güvence altına alınmış olamaz. Çağdaş toplumun antagonizmaları çok çeşitlidir ve hepsi de çözüm beklemektedir. Günümüzde üretimden gelen eşitsizliklerin, örneğin cins ayırımından gelen eşitsizliklerden ya da doğal dengenin bozulmasından daha önemli olduğunu, bu gibi sorunların çözümü için öncelikle emek-sermaye çelişkisinin çözülmesi gerektiğini öne sürmek olanaklı değildir.

Altyapının ve üstyapının, aradaki bağın, insan-doğa ilişkisinin, cinsler arası ilişkinin, bütün toplumsal ilişkilerin ve tarzların dönüşümünü gündeme getirmek, her alanda demokrasi ve sosyalizm yönünde alternatifler ortaya koymak gerekiyor. Muhalefetteyken de dönüşümlerin gerçekleşmesi için çalışmak gerekiyor, iktidardayken de.

Altyapının ve üstyapının, aradaki bağın, toplumsal yaşam alanlarının, doğayla ilişkinin dönüşüm süreci, yeni bir kaliteye ulaşılması, Başkalaşım süreci, eşzamanlı olmayan, çelişkili, git-gelli eşitsiz bir süreç olacağa benziyor. Bunun evrim ile devrimin içiçe geçeceği, farklı alanlardaki sıçramaların eş zamanlı olmadığı bir süreç olacağı, bütünsel kalite değişiminin, (devrimin) kendi içinde sıçramalar taşısa da daha çok uzun zamanı kapsayan bir evrim karakterine sahip olacağı görülebilir. Fransız Devrimi ve ekim Devrimi gibi büyük, ani kopuşların tekrarlanmayacağını görmek gerekiyor.

Sınıfların bütünsel kimliklerini ve bütünsel çıkar birliklerini yitirdikleri, gerek burjuvazinin gerekse işçi sınıfının toplumda bir azınlık oldukları, çok katmanlı, çok kültürlü modern toplumda "sınıf iktidarı", gerici, tahakkümcü olur. Çağdaş politika, iktidar gücünün devlet iktidarı alanının dışında yaygınlaşması, çoğulculaşmasını, devletin "resmi ideolojisiz", "sınıf dışı" olmasını, giderek küçülmesini, sivil toplumun güçlenmesini, "ulusal devletin" giderek "uluslarüstü ve dışı" bir dünya hükümetinin bir bileşenine dönüşmesini amamçlamak zorundadır. Sivil toplum örgütlü, iktidar sahibi, bütün ideolojilerin, ekonomi, politika, kültür anlayışlarının ve uygulamalarının özgürce yarıştığı biralana dönüşmelidir. O nedenle parti, hem devlet iktidarı üzerinde, hem sivil toplumda, hem ülke içinde hem uluslararası alanda söz sahibi olmayı sağlayacak bir politik hatta, alternatif önerilere sahip olmalıdır.

Emeğin yeni örgütlenmesinin zor dışı biçimlere dayandığı, zor ile ekonomik evrimin çelişmeye başladığı, nükleer ve kimyasal silahların dört bir yanda yığıldığı ve modern insanın doğasının şiddeti reddettiği koşullarda, şiddetin, zorbalığın, savaşın ve savaş tehdidinin politik ve toplumsal yaşamdan dışlanması zorunlu ve olanaklı olmuştur. Bu aralıksız bir mücadele doğrultumuz olmalıdır.

Geçmişte "devrimci durum" olarak adlandırılan genel kriz durumları, günümüzde tekrarlandığında, toplumsal yaşamda bir "kalp krizi" işlevi görecektir. Toplumsal bilinçteki gelişmeler, giderek bütün tarafların böylesi bir duruma yol açmamak için gerekli olgunluğa ulaşmasını getiriyor. Toplumsal ve politik dönüşümleri felakete etkin onlarca yıl süren kabuslara yol açmadan gerçekleştirmek gerekiyor.

İşçi sınıfının üretimden gelen ayrıcalıklı konumunun, çağdaş üretim tarzında aşılmış olması, onun tarihsel misyonunu sona erdirdi. Ama şimdi demokrasi ve sosyalizm çok daha geniş güçlerce gerçekleştirilebilir. İşçi sınıfının öncülüğü anlayışı yerine işçi sınıfı ile öteki değişim güçleri arasında eşit haklılık sözkonusu olmalıdır. Bunun yanısıra demokratik görevlerin belirmesiyle gündeme gelen işçi sınıfının hegemonyası anlayışının da, demokratik ve sosyalist görevlerin eşit önemde olması nedeniyle terkedilmesi gerekiyor.

İşçi sınıfı hegemonyasını "kültürel hegemonya" şeklinde geliştiren anlayışı da, son çözümleme de sınıf iktidarına yöneldiği için günümüzün ihtiyaçlarına yanıt vermekten uzaktır.

Yeni koşullarda genel insanlık değerlerinin, insanlığın ortak değerlerinin, giderek yenilerinin eklenmesiyle zenginleşecek olan insani değerlerin ödünsüz savunulması ile eşitlik, dayanışma, sorumluluk gibi değerlerin ödünsüz savunulmasının birleştirilmesi, ezilenlerin, sömürülenlerin, eşitsizlerin safını tutan partinin ayırdedici bir özelliği olacaktır. Sosyalist iktidar bu değerlerin iktidarı olacaktır.

Çağdaş politika, işçilerin, aydınların, sendikal, hareketin, barış, kadın, çevre, gençlik vb. hareketlerin, bütün toplumsal değişim aktörlerinin özyönetimine, tartışma, katılım ve karar almanın kamusal düzlenlerini aralıksız çoğaltmaya yönelmelidir.

Yalnızca yığınsal eylemlerin, grev, gösteri ve toplantıların değil, onlar kadar fikirlerin, politik tutumların, bilimsel faaliyetin de dönüştürücü güç olduğu dikkate alınmalı ve politik faaliyet toplumsal yaşamın bütün alanlarında, bütün sınıf ve katmanlar içinde yürütülmelidir.

Politik mücadele ezilenlerin, baskı ve tahakküm altındakilerin, eşitsizlerin genel insanlık çıkarları doğrultusunda aktifleşmesi, kendi geleceklerini kendi ellerine almaları yönünde gelişmelidir.

Politika kişinin bireyleşmesini, yurttaşlaşmasını, bütün sorunlardan sorumlu, bütün sorunların çözümüne katılan evrensel ve özgür bir kişiliğe, bir "dünya yurttaşlığı" bilincine ulaşmasını amaçlamalıdır.

Çağdaş politika dışa açık ve ucu açık bir politika, bütün güçlerle diyalog ve etkileşim içinde sürekli gözden geçirilip geliştirilen bir politika olmalıdır. O nedenle bütün politik ve toplumsal aktörler, tabiyet kadar tam özerkliği de reddetmeli, ötekilerden etkilenmeye açık bir görece özerkliği hedeflemelidirler. Aynı şey ekonomide, sosyal yaşamda, kültürel yaşamda, altyapı ve üstyapıdaki bütün kurumlar için de geçerli olmalıdır.

Alternatiflerin sıranabilmesi, gerektiğinde değiştirilebilmesi için politik yaşamda karşıtların varlığı zorunludur. Atılan adımların istenen sonucu vermediğinde geri alınabilmesi için de karşıtların varlığı gereklidir. Çoğulculuk çağın mantığıdır. Karşıtları ortadan kaldırma, düşman sayma artık politikada yeri olmayan bir anlayıştır. Karşıtların birarada varolmasını sağlayacak bir mutabakat ve bu çerçevede yarışma politik yaşamın tek rasyonel tarzıdır. (iş birlikli karşıtlık yada yarışmacı mutabakat)

Modern toplumun çeşitlene antagonizmalarının ortaya çıkardığı değişim güçlerinin iradesinin politik ifadesi, demokrasi ve sosyalizm arasındaki bağın hergünkü politik pratik içinde kurulabilmesi için günümüzde de Parti'ye ihtiyaç vardır.

TEZLER

Çağdaş Parti

Önümüzde duran görev çağdaş gelişmenin dinamizmini kavramak, bu dinamizmin aktörlerine uygun bir gelecek perspektifi çizebilmek ve böylesi bir çağdaş demokrasi ve sosyalizm amacı için mücadele edecek toplumsal aktörlere uygun bir partiyi tanımlayabilmektir. 19. yüzyılda Marks'ın yaklaşımı da bu olmuştur. O, 19. yüzyılın dinamizmini emek-sermaye çelişkisinde görmüş, burjuvazinin tarihsel misyonunu Fransız Devrimiyle tamamladığını saptamış, geleceğin başlıca aktörün işçi sınıfı olacağını ortaya koymuştur. O nedenle, sosyalizmi, daha çok emek-sermaye çelişkisinin çözülmesi bağlamında tanımlamış, işçi sınıfını merkeze almıştır. Buradan çıkılarak işçi sınıfı partisi anlayışına varılmıştır.

Çağdaş toplumun dinamizmi yalnızca sosyal-sınıfsal çelişkilerden kaynaklanmıyor. Bilim, sanat, edebiyat, genel olarak kültür adam/kadınları büyük rol oynuyorlar. Sosyal-sınıfsal bir formasyon değil, aynı zamanda kültürel bir formasyondur. Çağdaş insan çok yönlü gereksinimlerini gerçekleştirmek istiyor. O nedenle, doğanın, toplumun, bireyin, bir bütün olarak yaşam kültürünün barış ve bilim-teknik temelinde evrimini sağlayacak bir çağdaş toplum perspektifine sahip olmalıyız. Böylesi bir toplum için mücadele, yalnızca işçilerin değil, çok çeşitli toplumsal öznelerin amacıdır. Çağdaş parti, bu amaç ve aktörler bağlamında tanımlanmalıdır.

Bir bakış açısına göre, sosyalizm, genel demokratikleşme, özgürleşme sürecini bir unsurudur, bir başka bakış açısına göre demokrasi sosyalizmin vazgeçilmez bir unsurdur. Nasıl olursa olsun, çağdaş dünyada demokrasi ve sosyalizm temel amaçlardır. Demokratikleşe kendi başına sosyalizmi getirmiyor, sosyalizmin unsurları kendi başına demokrasi getirmiyor. Demokrasi ve sosyalizm bağı bilinçli bir politik faaliyetle kurulabilir. Bu da partinin görevidir. O nedenle parti kendini bir demokrasi ve sosyalizm

(ya da sosyalizm ve demkorasi) partisi olarak tanımlamalıdır.

Parti kendini bir sosyal-sınıfsal kavramla (işçi sınıfı yada emekçi) tanımlamamalıdır. Amaçlarını benimseyen herkese açık olmalıdır. Parti yığınsallaşmayı amaçlamakla birlikte, kendini kabaca bir yığın partisi olarak tanımlamamalıdır. Parti toplumsal yaşamın bütün alanlarında, üretimde, bilim ve kültür alanında, günlük yaşamda, o alanın sorunlarının ve genel sorunların çözümüne kafa yoran, entellektüel faaliyet gösteren insanların partisi olmayı başa almalıdır.

Parti, "öncü parti" olarak kendini tanımlamamalıdır. Halk yığınlarının eylemlerini doğrudan yönetmeyi, halk örgütlerinin yönetimlerini denetlemeyi, çeşitli kurumlarda konum elde etmeyi amaçlamak, örgütsel yapılanmasını buna göre oluşturmak doğru olmayacaktır. Parti "yığınların" politika yapmasının, kararlara katılımının olanaklarını sağlamayı amaçlamalı, çeşitli kesimlere ve kitle örgütlerine kendi politik önerilerini sunmalı, sayısal ve örgütsel bir hegemonya yerine, fikirsel-kültürel-politik bir etkileme amaçlamalıdır.

Bunun için, partinin, her alanda toplumsal etkinlik gösteren, o alanda söz ve etki sahibi olan insanların partisi olması gerekiyor. İkinci olarak parti, bir bilim ve kültür partisi olmalıdır. "Politika için kültür"e dayanmalı, "kültür için politika" yapmalıdır. Partinin sözüyle işi bir olmalı, temiz ahlakın örneği olmalıdır.

Parti emekçilerin ve öteki ezilenlerin yanında saf tutmak, onların toplumdaki rollerini artırabilmeleri için aydınlanmalarında yardımcı olabilmeli, gene aynı amaçla aydınların mücadeleciliğini artırabilmelidir. Parti, her zaman bir mücadele partisi olmalıdır. Dayanışma ve sorumluluk örneği olmalıdır.

Parti amacını, devlet iktidarını almak, onu korumak ve onun aracılığıyla toplumu dönüştürmek olarak tanımlamamalı, toplumu, devlet iktidarı da içinde, her alanda ve her konumdan dönüştürmeye çalışmalıdır. O nedenle parti muhalefette de, iktidarda, hiçbir zama statükonun partisi olmamalı, sürekli dönüşümün partisi olmalıdır. O nedenle parti her alanda emeğin, düşüncenin ve doğanın özgürlüğü için, emekte ve düşüncede kalite için alternatif politikalar partisi olmalıdır.

Parti koalisyonlar kurabilme yeteneğinde bir parti, diyalog ve mutabakat partisi olabilmeli, şiddetin, tahakkümün, baskının her türüne karşı mücadeleyi, ortak değerler için işbirliğiyle birleştirebilmelidir. Parti toplumla yatay ilişki içinde olmalıdır. Toplumla ilişkisini dikey, onu yönetmek için kuran geleneksel parti yerine, toplumla karşılıklı etkileşim içinde olabilmek için bu ilişkiyi yatay, eşit haklı kurabilen bir parti gerekiyor. Onun için de parti uygar ilişkiler geliştirebilen, düşünce üretebilen, karşıtını anlayabilen insanların partisi olmalıdır.

Parti koşullar değiştiğinden hızla görüşlerini değiştirebilen, kararlılığı ve tutarlılığı, söylemde ve ilkelerde istikrarda değil,toplumu değiştirme, dinamizme ayak uydurma arayışında bulan bir parti olmalıdır.

Parti, enternasyonalizmin ölçütünü, geçmişte olduğu gibi, SBKP'nin, ya da her hangi başka bir parti ya da merkezin, politikasına bağlılıkla değil, dünyanın neresinde olursa olsun, hangi ideolojik ve politik hareketten olursa olsun, barış, demokrasi, sosyaliz, insan hakları ve doğanın korunması için mücadele eden herkesle diyalog ve işbirliği ve dayanışma tanımlamalıdır.

Parti, kendi ülkesinin sorunlarından ve toplumundan olduğu kadar bütün dünya sorunlarından ve toplumundan da sorumlu olmalı, politikasını aynı zamanda bir "dünya partisi" gibi düzenleyebilmeli, yeni, demokratik bir dünya düzeninin kurulmasında aktif bir rol üstelenebilmelidir.

Parti çoğulcu bir parti olmadılıdır. Üye tabanı sosyal ve kültürel bakımdan monolitik, kendi içinde çıkar farklılıkları tanımayan, görüş farklılıklarına yer vermeyen, yatay ilişkileri yasaklayan, toplumu ve üyelerine aynı mantıkla, komuta edilecek kıtalar ve askerler gibi bakan, fabrika/ordu modeline göre örgütlenmiş, bir üretim/savaş aygıtı gibi davranan eski monolitik partiyi aşmanın temeli çoğulcu parti anlayışıdır. Toplumun çeşitlendiği, işçi sınıfının bile blok davranış içine giremediği, politik mücadelenin nicelikten çok kalite ile etkili olabildiği çağdaş toplumda, bireylerin politikaya katılımının bir partiyi desteklemek ve güçlendirmekten ibaret olamayacağı, bizzat bulundukları yerin demokratikleşmesinde bağımsız rol almalarının zorunlu olduğu günümüzde, çoğulcu olmayan partiler yaşam gücü bulamaz.

Parti üye tabanının sosyal ve kültürel heterojenliğinin kaçınılmazlıkla çıkar, yaklaşım, görüş farklılıklarına yol açacağını görmelidir.

Partide dindarlar kadar dinsizler de olacaktır. Parti din düşmanı, din karşıtı (ateist) bir parti diğil, din dışı bir parti olmalıdır.

Parti teoride de çoğulcu olmalı, hem marksist olmayanlara da açık olmalı, hem de marksizm dışı teorilerden de yararlanabilmelidir. Kendi teorisini, sürekli sorgulayabilmelidir.

Parti, politik seçeneklerde çoğulcu bir parti olmalıdır. Parti politikası, sözkonusu konuda, parti içinde çeşitli platformlarca sunulacak alternatif önerilerin karşılaştırılması yoluyla belirlenebilmelidir. Bu, hem alternatif önerilerin tartışılmasıyla son kararın hakikate en yakın olması olanağını verecek, hem de alternatif önerelerin varlığında, yanlışlığı ilerde görülecek kararın hemen yenilenebilmesini sağlayacaktır. Üyelerin yada yatay ilişkilerle oluşacak üye gruplarının parti politikasına katılımının en verimli biçimi, gündemde olan konularda alternatif görüşler ortaya koyabilmek ve bunların tartışmasında aktif yer almaktır. Konulara göre değişebilecek farklı platformlar, partiye canlılık katacaktır. Bu şekilde alınan kararları hep birlikte yaşama geçirmek, doğrunun yaşama geçmesini, yanlışın ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Politik iktidarın adem-i merkezileşmesini demokratikleşmenin temel bir doğrultusu kabul eden parti kendi içinde de adem-i merkeziyetçi bir yapılanma ve çalışma tarzına sahip olmalıdır. Nasıl ki,

toplum... politikayı ortadan kaldırmak değil, yaygınlaştırmak, iktidarı toplumsallaştırmak istiyoruz, partide de, yönetimi ortadan kaldırmaya değil, yaygınlaştırmaya yönelmeliyiz.

Parti demokrasisi için, kuvvetler ayırımına bağlı kalınmalı, yasama, yürütme, yargı bütünlüğü korunmalıdır. Üyelerin partiyi denetleyebilmesi sağlanmalıdır. Partinin kamuoyuna ve üyelerine açık, saydam olması zorunludur. Yönetim organlarına seçilenlerin görev süresi sınırlı olmalı, seçimler adaylardan yan ave karşı oy verme esasına göre değil, bütün adayların puanlanması esasına göre düzenlenmelidir. Yönetim organlarında profesyonellik söz konusu olmamalıdır.

Parti kararları ve politikası hakkında kamuoyunu ve üyelerini düzenli bilgilendirmeli, politik yayında tartışmacı ve arayışçı bir anlayış benimsemeli, bilimsel ve teorik çalışmanın parti dışı, bağımsız organlarından yararlanmalı, kitle örgütleriyle eşit haklı ilişkiler kurmalıdır.

Bağımsız düşünebilen, yaratıcı, katılımcı ve girişimci, düşünce üretebilen, çevresiyle geniş ilişki kurabilen parti üyeleri amaçlanmalıdır.

Parti içi ve dışı enformasyon toplumu, bunları işleyebilme ve parti içinde ve dışında yayabilmek için parti "elektronik-kompüterize" olabilmeli, çağdaş bilgi ve iletişim araçlarını günlük çalışmasına yaygın sokabilmelidir. Bütün parti örgüt ve üyelerine açık terminallere sahip, merkez bir bilgi ve enformasyon bankası, hem parti içi demokrasi ve katılıma, hem de deney ve bilgi değiş-tokuşuna büyük olanaklar sağlayacaktır.

Teori ile pratiğin sentezinden oluşan politikanın örgütü olarak parti ile teori organları (bilim kurulları, teorik yayınlar vb.) ve kitle düzlemi (kitle örgütleri, hareketler) arasında karşılıklı bir görece bağımsızlık, yani karşılıklı etkileşime açık bir bağımsızlık ilişkisi amaçlanmalıdır.

Çağdaş parti üzerine bu düşünsel yaklaşım, ancak böyle bir parti politik yaşamda yerini aldıktan, toplumla diyaloğu gerçekleştirdikten sonra, yaşamın etkisiyle düzenlenerek çağdaş parti anlayışı niteliğini kazanabilir.

Demokrasi ve sosyalizm geniş güçlerin mücadelesini komünist hareketle sosyaldemokrat hareketin yakınlaşmasını gerektirdiği için, şimdiye kadar sosyalizmi savunanların yalnızca bir kolunu temsil eden "komünist" ve "komünizm" kavramı, çağdaş partiyi nitelemekte verimli olmayacaktır. Çağdaş demokrasinin ve sosyalizmin partisi bu amaçla uyumlu bir nitelemeye sahip olmalıdır.

Marksizmin Yenilenmesi

Marksizmin ilk kuruluşundan bu yana dünya köklü değişikliklere sahne oldu. Marksizmi ortaya çıkaran çağ (sanayi uygarlığı çağı) giderek geride kalıyor, yeni bir çağın ilk işaretleri belirginleşiyor. Bu değişikler, kendi yöntemi, temel anlayışı gereği, marksizmin de yenilenmesini gerektiriyor. Yeni Çağ, yeni bir toplumsal dönüşüm düşüncesi istiyor. Marksizm, buna bir katkıda bulunabilir.

Marksist düşünce tarzının yenilenmesinin yöntemini bize gene marksizm veriyor.

Marksizm dünyayı, gelişmeyi yorumlamakla yetinmemek, onu değiştirmek, gelişmeye müdahale etmek demektir. Bu müdahale öncelikle kuramsal bir çerçevede müdahaledir. Dünyayı, ancak onu değiştirmek için yaptığımız müdahale bağlamında anlayabilir, ona ancak bu bağlamda anlam verebiliriz.

Marksizm, bilimlere ve toplumun gerçek hareketine (praksise) dayanır. Ama, marksizm ne yalnızca teori, ne de yalnızca pratiktir. Marksizm teoriye ve pratiğe, somut, belli bir müdahaledir, bunları anlamlandıran bir müdahaledir. Ona bu içeriğe felsefe kazandırır.

Marksizmde, bilim ve felsefe içiçedir. Felsefe sayesinde marksizm, bilimlerin bulgularını yeniden yapılandırır, bunu yaparken toplumsal pratiğe dayanır.

Felsefede subjektivizm vardır, tercih sözkonusudur, değerler sistemine bağlılık sözkonusudur. Marksizm, belli bir değerler sistemine dayanan felsefesi doğrultusunda bilimlere ve toplumsal pratiğe müdahale eder, bu temelde kendi toplumsal dönüşüm tasarımını kurar, varlığa anlam kazandırır.

Marks, kendi çağındaki doğa ve toplum bilimlerini, en başta emek-sermaye çelişkisiyle belirlenen toplumsal dinamizmi inceledi, o aşamadaki en ileri, en insani değerlerin ışığında mevcut varlığı yorumladı ve bir toplumsal dinamizmi inceledi, o aşamadaki en ileri, en insani değerlerin ışığında mevcut varlığı yorumladı ve bir toplumsal dönüşüm kuramı ortaya koydu. Marks, öteki düşünürlerden farklı olarak, ütopik değil, o zamana kadarki insan düşüncesinin ve pratiğinin ortaya koyduğu, toplumsal olarak gelişmiş değerleri temel aldı.

O zamana kadarki insanlığın pratiği, gerçekliği, insana ve insan aklına, insan özgürlüğüne ve eşitliğe verilen değerleri ortaya çıkarmıştı. Bunlar yüzlerce yılın pratiğinde, ama özellikle aydınlanma döneminde, Büyük Fransız Devrimi sürecinde ve 19. yılın eşitlikçi hareketleri sonucunda belirginleşmişti. Marks, aydınlanma çağını insana verdiği değerin, ütopik sosyalistlerin, chartist hareketin, öteki emekçi hareketlerinin eşitlikçi değerleriyle zenginleştiğini gördü. Üretimde ve politik yaşamda artan toplumsallaşmasının, eşitlikçi değerle tamamlanmasını temel aldı. Böylesi bir felsefi tercih yaptı. Bilimlerin bulgularına bu felsefe doğrultusunda yaklaştı.

Marksizmin yeniden yapılandırılmasının yöntemi gene Marksizmin kuruluşunun yöntemi olmalıdır.

İnsanlık düşüncesi ve pratiği 21. yüzyılın eşiğinde, yukarıda sayılan değerlere, bir yenisini ekledi ve şimdi bütün öteki değerler bu değerin prizmasından yeni anlam ve içerikler kazanıyor. Nasıl eşitlikçi değerler, insan haklarına sosyal bir içerik kazandırmış, onu zenginleştirmişse, şimdi "noosfer"e verilen değer, bütün öteki değerlere yeni bir anlam kazandırıyor. Günümüzde bireyin, toplumun, insanın gelişmesi kendi başına bir değer taşımıyor, ancak canlı ve cansız doğanın evrimi içinde, onunla birlikte bir değer taşıyor. İnsan toplumunun, kültürün, bütün canlı ve cansız doğanın organik toplamı olarak "noosfer"in korunmaksı, onun gelişmesinde kaosun (düzensizlik) ve kosmosun (düzenlilik) uyumunun sağlanması, şimdi en ileri değer olarak beliriyor. İnsanlığın bu yeni değer sistemine ulaşmasında, öteki akımların yanısıra marksizmin de küçümsenmeyecek bir payı oldu.

Şimdi bu yeni değer sistemi temelinde **bütün bilimlerin ve teorilerin** bulgularını gözden geçirmek, onları yeniden düzenlemek, günümüz toplumsal pratiğinin bu değerlere yönelen dinamizmini kavramak ve bunun ışığında yeni tasarımlar ortaya koymak gerekiyor. Bunu yaparken yeni bulguları geçmişle kıyaslamak, geçmişi yeni bir tarzda anlamak gerekiyor. Geçmişin muhasebesi ancak bu tarzda yapılırsa, yararlı bir muhasebe olabilir. O zaman geçmiş teori ve pratik belleğimizde yeni bir tarzda dizilerek, yeni bir gelecek için mücadelemizin canlı kuvvetlerine dönüşür. Marksistler ancak böyle bir kıyaslamayla, süreklilik ile yenilenmenin ve değişimin bağını böyle dinamik kurarak, bizden giderek uzaklaşan çağın teorisinden ve pratiğinden, politika, mücadele ve örgüt anlayışından yani eskiden kopabilir, içine girdiğimiz yeni çağa uygun anlayışlara ulaşabilirler.

Bilimlere, pratiğe verdikleri değer, insan aklının hep daha iyiyi, daha güzeli, daha insani'yi arama inadına bağlılık, büyük özveriler gerektiren mücadeleleri göze alma kararlılığı ve kendilerine eleştirel yaklaşma yeteneği ile marksistler, yeni başlayan, henüz bütün temel özelliklerini kavrayamadığımız çağda da dünyayı (evreni) anlama ve değiştirmede etkili bir rol oynayabilir, öteki değişim güçleriyle etkileşim içinde, yeni bir toplumsal dönüşüm düşüncesinin ortaya konmasına katkıda bulunabilirler.

Hakikat hiçbir zaman mutlak ve değişmez değildir, tarihseldir, her tarihsel momentte, o andaki bağlama göre değişir. Hakikatin ifadesi olan bilim de sürekli gelişir ve değişir. Bilim ölümlü, yani bilgi ve deneyi sınırlı insanların ürünüdür. O nedenle hakikat de her zaman göreli ve sınırlıdır. Gerçekliklerin değişmesi, bilginin gelişmesi her somut aşamada yeni bir bağlam oluşturur ve bu bağlamda hakikat her sefer yeniden yapılandırılmak zorundadır.

Marksist düşünce doğanın evrimine yabancı kalmış doğa-insan çelişkisini analiz etmemiş doğa bilimlerinin gelişmesini izlemeye yetişememiştir. Marksizm, doğa bilimlerinin evrimine açılmalıdır. Doğanın varlığının (ekolojinin), insan varlığına hem orijinde, hem bugün, hem gelecekte öngelmesi, zoruniuk önkoşul olması bunu gerektiriyor. Bu aynı zamanda marksistlerin çevre sorununa bütünsel bir yaklaşım getirmesini sağlayacaktır. Bunun için insanın doğaya egemen olması anlayışı terkedilmeli, insan ile doğanın gelişiminin uyumu temel alınmalıdır.

Marksist düşünce insan doğasının evrimine de yabancı kalmış, psikolojiden etkilenmemiştir. Bilinçsiz, bilinçaltının etkisiyle gerçekleşen eylemlerin de tarih yapıcı olduğunu psikanalizle ortaya konmasından bu yana, insanı merkez alan bir düşünce için bu vazgeçilmez bir zorunluluktur.

Marksizm, katı bakış açısını özümseyebilmesi feminist düşünce ve kurama açılmalıdır.

İnsan-insan ilişkileri, özne-özne diyalektiği, öznelliğin önemi özne-nesne ikilemi ile sınırlı olmayan bir şekilde ele alınmalıdır. Sosyal psikoloji marksizmi geliştirecek en önemli bilim dallarından biridir.

Bilincin evriminin araştırılması başka bir ihtiyaçtır. Bilincin maddenin pasif bir yansıması olduğu önyargısından kurtulup, onun özgül bir gelişme tarihi olduğu ve onun toplumsal varlığın özgül bir bileşeni ve devindiricisi olduğu görülerek bu yapılmalıdır. Bu bağlamda din ve öteki günlük kültürlerin araştırılması, bilim, edebiyat, felsefe, sanat teknik gibi uzmanlık kültürlerinin özgül evrimlerinin kavranması, bilgi yoğun yeni üretim tarzının teorik kavranmasını da kolaylaştıracaktır.

Geleneksel marksist ekonomi politiğin, felsefenin, politik teorinin ömrünü doldurduğu görülerek, emek-sermaye çelişkisinin evrimi ile sınırlı olmayan, bütün çelişkileri dikkate alan bir yaklaşımla ve kuram çoğulculuğunu benimseyen, bütün bilimlerle içiçe olan bir anlayışla gerçekleştirilecek teorik çalışma, hem bize modern toplumun ve doğanın evriminin bütünsel bir analizini verecek, böylece çağdaş sosyalizmin potansiyellerinin açığa çıkarılmasına yardımcı olacaktır. Bunun adının gene marksizm olup olmaması, süreç içinde elbette tartışılacak ve bir sonuca bağlanacaktır.

Böylesi bir gelişme ve yenilenme marksist düşüncenin toplumsal gelişmenin tek düşünce akımı haline gelmesini amaçlamamalı, bütün dönüşüm güçlerinin ve bütün toplumun yararlanmasına açık bir olanak olmakla yetinmelidir.

Ne tek bir partinin yada tek bir ülkenin marksistlerinin olanaklarıyla bu devasa çalışmaların yapılamayacağı açıktır, önemli olan yapılabilenin yapılması ve tartışmaya sunulmasıdır.

Marksist teori, yalnızca marksist partilere, sol partilere yol göstermeyi amaçlamamalı, bütün topluma açık bir gelişme yaşamalıdır. Toplumsal düşünce dünyasındaki tek değil bir teori olmalıdır. Partilerden bağımsız biryaşam alanına sahip olmalıdır. Parti de, marksist kültürü yaşatmakla birlikte, yalnızca marksizmi değil, bütün toplumsal düşünce ürünlerini dikkate almalıdır.

